

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

 Максим БУЛИК

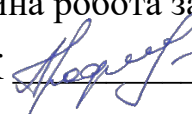
«21» листопада 2025 р.

Кваліфікаційна робота
за освітнім ступенем «Магістр» на тему:
ДЕФІНІЮВАННЯ АГРЕСІЇ: АНАЛІЗ РОСІЙСЬКОЇ РИТОРИКИ ТА ЇЇ
ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНЕ СПРИЙНЯТТЯ КОНФЛІКТУ

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Міжнародні
відносини» Гнилицької Анастасії Вікторівни
Науковий керівник: Грідіна Ірина Миколаївна,
д.і.н., професорка кафедри політології та
міжнародних відносин

Рецензент: Фесенко Микола Васильович,
д.політ.н., провідний науковий співробітник
відділу трансатлантичних досліджень
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою відмінно / 95 / А

Секретар ЕК Анастасія ТРОФИМЕНКО

«23» грудня 2025 р.

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АГРЕСІЇ У ПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ.....	12
1.1. Категорійно-понятійний апарат та концептуальні засади дослідження агресії як політичного та комунікаційного явища, його еволюція в науковому дискурсі.....	12
1.2. Джерела та методи дослідження.....	19
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОСІЙСЬКОЇ РИТОРИКИ: ОСОБЛИВОСТІ, СИНХРОНІЗАЦІЯ, СТРАТЕГІЯ ЛЕГІТИМАЦІЇ.....	29
2.1. Механізми формування кремлівських наративів у міжнародному інформаційному просторі.....	29
2.2. Дискурсивне конструювання Росією образу «мирних перемовин» у війні проти України для зовнішньої аудиторії.....	36
2.3. Кейс «Захід втомився від України» як прояв риторичної агресії в міжнародному дискурсі.....	41
Висновки до розділу 2.....	45
РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЇ ВПЛИВУ РОСІЙСЬКОЇ РИТОРИКИ НА МІЖНАРОДНЕ СПРИЙНЯТТЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	49
3.1. Асиметрія сприйняття російсько-української війни державами світу...49	
3.2. Досвід України у протидії російській інформаційній агресії.....	62
Висновки до розділу 3.....	71
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні міжнародні відносини ґрунтуються на взаємодіях величезної кількості учасників, кожен з яких керується власними інтересами та мотиваціями, що призводить до появи конфліктів, як невід'ємної частини міжнародної взаємодії [9, с.15]. Від витоків міжнародних відносин проблема війни та миру була наріжним каменем будь-яких досліджень. Жоден міжнародний конфлікт, у світовій історії, не був точною копією іншого, що відбувався раніше. Кожен мав певні особливості стосовно причин виникнення, засобів, складу конфліктуючих сторін, специфіки перебігу подій. Матеріали наукових досліджень міжнародних конфліктів, свідчать про різноманітність причин їх виникнення, а підсумок майже завжди один – агресивна поведінка держав. Доцільно визнати, що у сучасному інформаційному світі насильство не зникає, а набуває нових форм та ознак, що сприяє переходу військових конфліктів в онлайн сферу завдяки високій швидкості циркуляції інформації, емоційній насиченості та технологічній можливості масового впливу. Отже, агресія, як феномен політичної комунікації, набуває нових масштабів, посилюється під впливом цифрових технологій, що забезпечують миттєве поширення конфліктних та емоційно заряджених повідомлень. Соціальні мережі та алгоритмічні стрічки підсилюють контент із високим емоційним навантаженням, тому агресивні висловлювання отримують значно ширшу аудиторію, ніж у традиційних медіа. Масовість та анонімність онлайн-комунікацій також сприяють нормалізації агресивної поведінки, знижують поріг відповідальності та дозволяють створювати організовані кампанії атак, хейту та дискредитації. Водночас агресія стає більш системною через залучення технологій впливу — бот-мереж, фабрик тролів, мікротаргетингу, deepfake-технологій та алгоритмів психологічного маніпулювання. Це дозволяє політичним акторам не просто

поширювати агресивні меседжі, а й точково спрямовувати їх на конкретні аудиторії, формуючи необхідні емоційні реакції та поведінкові звички.

У ХХІ столітті політична комунікація перетворилася на дієвий інструмент не тільки внутрішньої мобілізації, але й зовнішньої легітимації дій держави на міжнародній арені і тому агресія у сучасному світі все частіше набуває гібридних форм, а мова та риторика відіграють не менш значущу роль, ніж зброя. Сучасні конфлікти відзначаються не лише фізичною, але й дискурсивною агресією, де риторика стає інструментом виправдання насильства, формування «альтернативної правди» та зниження відповідальності агресора в очах міжнародної спільноти. Яскравим свідченням того, як за допомогою мовних стратегій формується альтернативне сприйняття війни, зміщуються акценти відповідальності й підміняється суть конфлікту, є російська агресія проти України.

Як зазначив Президент України Володимир Зеленський 21.03.2022 року російсько-українська війна є найстрашнішою в Європі з часів Другої світової війни [60]. Однак міжнародній спільноті знадобився час, щоб це усвідомити. З 2014 року по лютий 2022 року міжнародне співтовариство визначало події як «російсько-український конфлікт» [22]. Вторгнення Росії та «турборежим» українських дипломатів на чолі з В.Зеленським сприяли зміні в визначенні поняття і вже 02 березня 2022 року Генеральна Асамблея ООН визнала агресію Російської Федерації проти України та засудила її вторгнення в Україну і вимагала негайно вивести війська з України [8]. А 17 грудня 2024 року в ООН уперше назвали російську агресію «загарбницькою війною РФ проти України» [65].

Отже, у цих умовах зростає потреба у чіткому теоретичному визначенні агресії, оскільки саме дефініційна невизначеність створює серйозні методологічні бар'єри для аналізу політичних процесів, порівняння досліджень і формування науково обґрунтованих висновків. Крім того, розмитість категорії «агресія» дозволяє політичним акторам маніпулювати поняттям у власних інтересах, підмінювати політичну критику хейтспічем або,

навпаки, трактувати агресивні дії як «захист» чи «реакцію на загрози». Тому системне дефініювання агресії є актуальним завданням сучасної політичної науки, адже воно забезпечує концептуальну ясність, аналітичну точність та можливість адекватного опису динаміки політичної взаємодії в умовах зростаючої конфліктності. Агресія в політичній комунікації сьогодні не лише інтенсивніша й масштабніша, а й технічно складніша, цілеспрямованіша та більш структурована, що суттєво змінює природу політичної взаємодії та ускладнює її науковий аналіз. Без осмислення риторики Кремля, як інструменту зовнішньої політики агресора, неможливо з'ясувати її вплив на рішення третіх країн, міжнародних організацій і суспільної думки. У контексті глобального інформаційного середовища саме фреймування подій може визначити, чи сприйматиметься воєнне вторгнення як акт агресії, чи як внутрішній конфлікт, або «спірне питання історичної справедливості».

Об'єктом магістерського дослідження є міжнародна політична комунікація в умовах воєнного конфлікту.

Предметом вивчення виступають риторичні стратегії Російської Федерації щодо легітимації агресії та їхній вплив на міжнародне сприйняття конфлікту в Україні.

Стан наукової вивченості проблеми. Аналіз літератури показує значний інтерес науковців до даної проблематики, проте на теперішній момент єдиної та чітко визначеної системи з вивчення проблематики інформаційної агресії у соціальних мережах не існує [26,с.95]. З метою врахування теоретичних основ поняття агресії, механізмів реалізації агресивного дискурсу та його впливу на міжнародну під час опрацювання літератури було виокремлено три групи джерел, що дозволяє простежити логічний зв'язок між базовими концепціями та сучасними формами інформаційної війни. До першої група джерел відносяться базові дослідження агресії та її впливу на суспільство. Українські науковці Башинський В.Г.[3], Браунлі І.[5], Дяченко О. В., Горбулін В.П., Жадько В.О.[16], Князєв С.О.[25], Козьма В. В.[28], Курбан О.В.[33], Парахонський Б. О., Яворська Г. М. [44] активно

розробляють проблематику агресії у психологічному, соціальному та політичному вимірі.

Друга група джерел охоплює роботи, що аналізують конкретні мовні, комунікативні та медійні інструменти агресії, які застосовує Кремль. Ключовими є дослідження українських лінгвістів, що описують риторику РФ у категоріях мови ворожнечі та дегуманізаційних стратегій. Масенко Л. досліджує російські інформаційні конструкції, у яких мова використовується як інструмент ідеологічної війни та знищення національної ідентичності [39, с.48]. Яворська Г. аналізує дискурс РФ у категоріях «крайніх форм пропаганди», вказуючи на системність дегуманізації українців [44, с.176]. Аналітичні звіти українських інституцій фіксують конкретні механізми риторичної агресії Росії, а саме: Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (2021–2024) — викриття фейків, пропагандистських наративів і технік «семантичних підмін». Національний інститут стратегічних досліджень — системний аналіз інформаційних операцій РФ проти України [2,с.72]

Третя група літератури зосереджується на тому, як російська риторика трансформує рішення держав та міжнародних організацій. Центр Разумкова аналізує трансформації політики держав Європейського Союзу під впливом російських наративів [59,с.82]. Національний інститут стратегічних досліджень визначає кореляцію між поширенням російських меседжів і позицією країн у голосуваннях Генасамблеї ООН [40, с.25].

Українські наукові та аналітичні джерела демонструють, що риторична агресія РФ є системним інструментом гібридної війни. Перша група визначає теоретичні засади агресії в українській психології, соціології та праві. Друга група описує мовні, медійні та когнітивні техніки російської пропаганди, зокрема дегуманізацію, фейки, семантичні підміни. Третя група показує, що російська риторика здатна впливати на рішення держав, міжнародних організацій та регіональних коаліцій. Таким чином можна прийти до висновку,

що риторична агресія РФ має міждисциплінарний та політико-стратегічний характер, формуючи контекст міжнародного сприйняття війни.

Більшість наукових праць зосереджуються на дослідженні технологій маніпуляції масовою свідомістю та на висвітленні пропагандистських стратегій у медіапросторі чи впливі дезінформації на внутрішню аудиторію [17, с.18], тоді як особливості використання риторики «мирних ініціатив» у міжнародному контексті залишаються фрагментарно розкритими. Це створює потребу проаналізувати дискурсивні практики російської влади, спрямовані на легітимацію власної позиції, зняття або пом'якшення санкційного тиску, делегітимацію України на міжнародній арені та представлення себе як «сторони, відкритої до миру».

Метою магістерського дослідження виступає виявлення та дискурсивний аналіз риторичних фреймів, які застосовує Росія для виправдання своєї агресії, визначення впливу цих фреймів на дії міжнародних акторів.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких дослідницьких **завдань**:

1. Розкрити зміст поняття «агресія» в міжнародному праві, політології та комунікаційних студіях та його еволюцію в науковому дискурсі.
2. Виокремити концептуальні основи дослідження агресії у політичній комунікації.
3. Ідентифікувати механізми формування кремлівських наративів у міжнародному інформаційному просторі.
4. З'ясувати етапи дискурсивного конструювання Росією образу «мирних перемовин» у війні проти України для зовнішньої аудиторії.
5. Визначити складові кейсу «Захід втомився від України» як прояв риторичної агресії в міжнародному дискурсі.
6. Оцінити вплив російської риторики на формування асиметричного сприйняття конфлікту державами світу.

7. Проаналізувати досвід України у протидії російській інформаційній агресії.

Методологія дослідження ґрунтується на використанні різних методів дослідження. Структурно-функціональний метод допоміг проаналізувати понятійно-категоріальну сутність агресії як політичного та комунікаційного явища, його еволюції в науковому дискурсі. Метод теоретичного узагальнення дозволив ідентифікувати механізми формування кремлівських наративів у міжнародному інформаційному просторі. Системний аналіз допоміг визначити методи та прийоми, що застосовує Кремль для формування різних кейсів російської риторики з метою впливу на міжнародну спільноту. Застосування контент-аналізу дало можливість системно виміряти частоту агресивних висловлювань, ярликів, погроз, дегуманізації, фреймів, побудувати динаміку змін у риториці, порівнювати різні періоди, канали, спікерів. Мережевий аналіз виявився корисним для дослідження поширення агресивних наративів, який дозволив виявити ключові вузли (актори, канали, боти), що просувають агресивні меседжі, оцінити інтенсивність трансляції пропагандистської риторики у міжнародному інформаційному просторі, показав структуру та логіку поширення агресії, допоміг зрозуміти, хто саме формує глобальне сприйняття. Дискурс-аналіз допоміг виявити смислові структури, фрейми, метафори, стратегії агресії, зрозуміти, як за допомогою риторики конструюється образ ворога, легітимізується насильство, перекодовуються факти, оцінити ідеологічний вплив влади у мовленні, показати, як риторика впливає на сприйняття реальності, зіставити російські меседжі та міжнародні інтерпретації.

За допомогою SWOT-аналізу вдалося не тільки визначити сильні і слабкі сторони стану протидії інформаційній війні, а й виокремити можливості і загрози, що впливають з сучасної реальності, та визначити напрямки подальшого їх усунення.

Наукова новизна дослідження полягає у спробі описати специфічні для Російської Федерації комунікативні техніки (гібридна агресія,

маніпулятивне фреймування, токсичний наратив, інверсія ролей, нормалізація насильства), показати, як вони еволюціонували у 2022–2025 роках. Дослідження дало можливість інтегрувати лінгвістичний, політичний та комунікативний підходи для оцінки того, як агресивні повідомлення трансформувалися під час транскордонного медіапоширення і як вони вплинули на сприйняття конфлікту міжнародними акторами. Результатом дослідження є модель причинно-наслідкових зв'язків між ключовими елементами риторики Кремля (фрейми, наративи, емоційні тригери) та реакцією аудиторій (зміна ставлення, політична підтримка/втома, зміщення фокусу), що допоможе у протидії інформаційній агресії. Запропоновані критерії ідентифікації агресії у транснаціональній політичній комунікації, розширяють методологічні можливості подальших досліджень.

Основні положення, висновки та проміжні результати дослідження були **апробовані** на низці наукових заходів різного рівня, що засвідчує їх наукову релевантність, практичну значущість та актуальність у контексті аналізу інформаційної агресії та російської політичної риторики. У процесі апробації було підготовлено та представлено тези доповідей, присвячені ключовим аспектам впливу російської комунікативної стратегії на міжнародний простір. Зокрема, на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти» (24 квітня 2025 р., Київ, Україна) були представлені тези «Вплив російської риторики на формування міжнародного сприйняття агресії проти України», у яких окреслено ключові механізми побудови агресивних меседжів та їхній вплив на оцінку конфлікту міжнародною спільнотою. Матеріали дослідження склали основу тез «Наративи Кремля та їх вплив на сприйняття міжнародною спільнотою російсько-української війни», опублікованих у збірнику студентських доповідей історичного факультету Маріупольського державного університету за результатами участі у Декаді студентської науки (2024 р., Київ, Україна). У цих тезах акцент було зроблено на типологізації кремлівських наративів, їхніх семантичних структурах та механізмах

легітимації російської агресії. Поглиблений аналіз риторичних стратегій Російської Федерації був представлений у доповіді «Механізми формування кремлівських наративів у міжнародному інформаційному просторі: кейс «Захід втомився від України» на II Міжнародній науково-практичній конференції «Війна Росії проти України: від гібридних форм до геноцидних практик» (12 листопада 2025 р., Переяслав, Україна). У межах цієї роботи продемонстровано, як за допомогою дискурсивного маніпулювання і системного відтворення конкретних тез Кремль намагається підтримувати і посилювати наративи, спрямовані на демобілізацію міжнародної підтримки України. Окремі аспекти дослідження міжнародної комунікації Російської Федерації щодо війни проти України були представлені на 5th International Scientific and Practical Conference «Evolving Science: Theories, Discoveries and Practical Outcomes» (8–10 вересня 2025 р., Цюрих, Швейцарія) у тезах «Дискурсивне конструювання Росією образу «мирних перемовин» у війні проти України для зовнішньої аудиторії». Було проаналізовано, як Росія вибудовує риторику псевдомиротворчості задля зміни міжнародного дискурсу та створення уявлення про власну «готовність до діалогу», що фактично використовується як інструмент інформаційного тиску та делегітимації України.

Таким чином, результати дослідження пройшли багаторівневу апробацію на українських і міжнародних наукових майданчиках, що підтверджує їх наукову достовірність, міждисциплінарну важливість і можливість подальшого практичного застосування у сфері аналізу політичної комунікації та протидії інформаційній агресії. Сутність та значущість отриманих результатів роботи полягає в можливості використання матеріалу для розробки брошур, буклетів, постерів, колажів-коміксів з метою підвищення рівня обізнаності студентів і широкої громадськості про інформаційні загрози, бо розуміння механізмів інформаційної війни допомагає суспільству краще протистояти маніпуляціям і зберігати критичне мислення.

Структура й обсяг магістерської роботи.

Робота складається зі вступу, 3 розділів (7 підрозділів), висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (101 джерело).

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРИТИЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АГРЕСІЇ У ПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

1.1. Категорійно-понятійний апарат та концептуальні засади дослідження агресії як політичного та комунікаційного явища, його еволюція в науковому дискурсі

Сучасні міжнародні відносини ґрунтуються на взаємодіях величезної кількості учасників, кожен з яких керується власними інтересами та мотиваціями, через це конфлікти стають невід'ємною частиною міжнародної взаємодії. Від витоків міжнародних відносин проблема війни та миру була наріжним каменем будь-яких досліджень. У світовій історії жоден міжнародний конфлікт не був точною копією іншого, що відбувався раніше. Кожен мав певні особливості стосовно причин виникнення, засобів, складу конфліктуючих сторін, специфіки перебігу подій [72]. Матеріали наукових досліджень міжнародних конфліктів, свідчать про різноманітність причин їх виникнення, а підсумок майже завжди один – війна між державами. Доцільно визнати, що у сучасному інформаційному світі насильство не зникає, а набуває нових форм та ознак, що сприяє переходу військових конфліктів в онлайн сферу. Науково-технічний прогрес, особливо в галузі комунікацій та інформаційних технологій, а також зниження національних бар'єрів на шляху міжнародної торгівлі та інвестицій, перетворює людство на єдину структурно-функціональну систему, в якій глобальна цивілізація характеризується нерівноправністю компонентів. Це призводить до нерівності держав через нерівність технологій та умов життя країн, загостренню конкурентної боротьби за контроль над природними ресурсами і ринками збуту. Переслідуючи свої національні інтереси, одні країни одержують переваги і зиски, інші ж – потрапляють у дуже складну ситуацію, якщо не в повну

залежність від постачання технологій і зовнішньої допомоги. Така ситуація спричиняє посилення конфліктності у міжнародній взаємодії. Сучасні конфлікти при своїй різноманітності, виникають за однаковим сценарієм. Спочатку спостерігається зростання іноземної активності, створюються два протилежних інформаційних поля, які потрапляють під вплив різних інформаційних просторів. Завдяки безконфліктному проникненню в сторонню інформаційну сферу і розширенню власних можливостей із використанням інформаційних ресурсів відбувається інформаційна експансія [16,с.33]. Ідеальним підґрунтям для неї є низка недоліків у функціонуванні інформаційного простору держави, а саме: монополія у сфері масової інформації та комунікації; залежність від держави чи олігархів; непрозорі структури власності на медіа ринку, обмеження свободи слова та втручання в редакційну політику, домінування деяких засобів масової інформації та інформаційних агентств на світовому ринку новин. Опрацьований матеріал дозволяє стверджувати, що новітні війни реалізуються через мовні практики, фрейми та пропагандистські наративи ще до фізичного застосування сили.

У сучасних умовах гібридних конфліктів, коли військова сила дедалі частіше поєднується з інформаційним та риторичним впливом, поняття агресії потребує міждисциплінарного переосмислення. Агресія не зводиться винятково до фізичного вторгнення чи використання збройної сили, а охоплює складний набір політичних, інформаційних і комунікаційних інструментів. Згідно зі статтею 1 Резолюції 3314 Генеральної Асамблеї ООН (1974), агресія — це «застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави», а саме: перетин міжнародного кордону збройними силами без дозволу, обстріли, окупація територій, анексія [43, с.109]. Такі дії мають юридичну визначеність, є підставою для міжнародного реагування — санкцій, визнання держави-агресора, кримінального переслідування тощо. Проте, з появою терміну «гібридна війна» дедалі актуальнішим стає питання: як кваліфікувати дії, що за формою не є прямим збройним втручанням, але мають на меті зміну

поведінки, політичного режиму або міжнародної позиції іншої держави через дезінформацію, пропаганду та риторичний тиск? Концепція «м'якої сили» Джозефа Найя показує, що держави здатні реалізовувати стратегічні цілі без застосування сили, через формування наративів та образів, які змінюють поведінку інших держав, в протигагу «жорсткій силі», яка ґрунтується на військовій та економічній могутності і використовує методи примусу (загрози, військові дії) та винагороди (санкції, економічна допомога). Слід звернути увагу, що сьогодні, практично всі держави світу є учасниками геополітичних протистоянь [58, с.2].

Агресія — це не лише юридичний акт застосування сили, а й інструмент політичної боротьби, який формується та підтримується за допомогою мовних, символічних і наративних практик. Це зумовлює потребу досліджувати її не лише як юридичний, а й як політико-комунікаційний феномен. У сучасному світі, де інформація стала засобом впливу не менш дієвим, ніж зброя, агресія дедалі частіше реалізується у комунікаційній площині. Це дозволяє виправдовувати будь-які наступальні дії як «превентивні» або «вимушені». Таким чином, риторика легітимує агресію, ще до того, як вона проявиться фізично. Норман Фейрклоу підкреслює, що в умовах кризи мова політиків не лише описує події, а конструює політичну реальність, у якій стає можливим використання сили. Агресія у публічному дискурсі — це завжди проєктований сценарій, де один із акторів заздалегідь визначається як «ворог» або «загроза» [63,с.200]. Вона, як політичне та комунікаційне явище, включає системне використання мови та публічного дискурсу з метою делегітимації опонента, нормалізації насильства та створення образу «морально виправданої» дії. Як зазначає Теун ван Дейк, мова у таких випадках не лише описує, а й конструює політичну реальність, формуючи сприйняття дій у межах бажаного фрейму [101, h.285]. У цьому контексті різниця між фактом агресії (реальними діями) та його риторичною інтерпретацією стає ключовою: навіть відверто агресивні дії можуть бути представлені як оборонні або гуманітарні, якщо це грамотно обґрунтовано в

публічному дискурсі, що доводять в аналітичній доповіді О. Александров, О. Борділовська, А. Веселовський [75, с.39].

Поняття агресії ускладнюється також через невизначеність її дефініції у публічному просторі. Попри спроби кодифікувати це явище, зокрема в рамках міжнародного гуманітарного права, реальні комунікаційні практики демонструють, що агресія часто маскується під термінами «спеціальна операція», «відновлення історичної справедливості», «захист населення», що унеможливорює чітку юридичну або суспільну оцінку таких дій. Таким чином, агресія перестає бути лише юридичною категорією і стає символічною практикою, де боротьба точиться не лише за території, а й за смисли.

Попри наявність офіційної дефініції поняття «агресія» у міжнародному праві, зокрема в Резолюції № 3314 Генеральної Асамблеї ООН (1974) [50], у публічному та політичному дискурсі термін залишається надзвичайно нестабільним, варіативним і вразливим до маніпуляцій. Ця ситуація створює передумови для ідеологічного та риторичного використання агресії, наповнюючи будь-яким змістом залежно від політичної доцільності. По-перше, міжнародне право визначає агресію переважно через фізичне застосування сили, зокрема збройного нападу однієї держави на іншу. Проте у XXI столітті значна частина конфліктів відбувається у формі гібридних операцій, де поєднуються інформаційні, кібернетичні, економічні, дипломатичні та енергетичні засоби впливу. Такі форми не завжди підпадають під класичне визначення, хоча часто мають тотожні наслідки для суверенітету, стабільності й безпеки держав. По-друге, політичні актори вдаються до навмисної маніпуляції дефініцією. Наприклад, Російська Федерація відмовляється визнавати свої дії в Україні актом агресії, натомість послуговується термінами «захист населення», «спеціальна операція», «відновлення справедливості», «випереджувальний крок» [87]. Така риторика демонструє, що неясність у визначенні дозволяє агресору формально уникати міжнародної відповідальності, або принаймні ускладнює її застосування на практиці. По-третє, у глобальному публічному просторі, особливо в медіа,

соцмережах, публічній дипломатії термін «агресія» часто використовується без прив'язки до юридичної основи, а відтак — суб'єктивно, іноді емоційно або навіть інструментально [66, с.109]. З одного боку, це сприяє мобілізації громадської думки, з іншого — відкриває простір для інформаційного суб'єктивізму, де будь-яка сторона конфлікту може претендувати на статус «жертви агресії». Отже, якщо факт агресії юридично зафіксовано, але риторично успішно переозначено (як «захист»), частина держав може уникати засудження або зберігати нейтральну позицію. Риторика може зменшити тиск міжнародної спільноти, знівелювати санкційні механізми або сповільнити втручання. Як показує приклад анексії Криму у 2014 році, риторична кампанія Кремля (через фрейм «історичної справедливості») суттєво вплинула на публічне обговорення в Європі, де частина політиків і експертів приймали або принаймні не оспорювали риторику агресора. Аналогічні випадки спостерігались у конфліктах США (Ірак, 2003) або Ізраїлю (Газа), коли факт застосування сили обґрунтовувався риторикою «превентивної оборони».

Необхідно визнати, що поняття «агресія» в контексті поведінки держав є перш за все правовою категорією, яка еволюціонувала від суб'єктивних політичних оцінок до чіткого міжнародно-правового визначення. Ця еволюція тісно пов'язана з історією збройних конфліктів та пошуком механізмів колективної безпеки. До XX століття термін «агресія» використовувався переважно в політичному дискурсі, позначаючи напад або перший удар. У міжнародному праві домінувало право держав на війну (*jus ad bellum*), яке не містило чіткої заборони наступальних дій. Війна вважалася легітимним інструментом зовнішньої політики. Поняття «агресор» мало моральне, а не юридичне навантаження. Після Першої світової війни розпочався процес криміналізації агресивних дій. Пакт Ліги Націй (1919) не заборонив війну повністю, але зобов'язав держави звертатися до арбітражу або суду перед початком бойових дій [45]. Паризький Пакт Бріана-Келлога (1928) став першим масштабним кроком до заборони війни як інструменту національної політики. Війну було засуджено, але чіткого визначення «агресії» або механізму

покарання не було [14]. Після Другої світової війни агресія була остаточно закріплена як найтяжчий міжнародний злочин. Вперше ввела поняття «злочин проти миру» (crime against peace), визначивши його як: «планування, підготовка, розв'язання або ведення агресивної війни..» Лондонська Хартія Міжнародного військового трибуналу (1945) [56, с.66].

Після створення ООН Статут ООН встановив правові рамки, які суттєво змінюють практику міждержавних відносин: підпунктом 4 статті 2 визначено принцип утримання в своїх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування проти територіальної цілісності, або політичної незалежності будь-якої держави. Отже, застосування сили перестало бути легітимним методом політики. У другій половині XX ст. простий поділ «війна = застосування сили» став недостатнім. Чітке визначення агресії та заборона війни Статутом ООН (підпункт 4 статті 2) зробили пряму військово-силову операцію нелегітимною та такою, що тягне за собою неминучі санкції та міжнародну ізоляцію. Тому агресори почали використовувати методи та засоби, які не підпадають під пряме визначення Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН (1974) [50]. Принцип «зобов'язання щодо захисту», запропонований у 2001 році Міжнародною комісією з інтервенції та державного суверенітету, та міжнародна увага до прав людини посилили негативну реакцію світової спільноти на відверте насильство, змушуючи агресорів маскувати свої дії під «миротворчість» або «захист» [41, с.149].

Розвиток кіберпростору сприяв застосуванню потужної, руйнівної сили (атаки на критичну інфраструктуру, виведення з ладу систем управління) без перетину кордону і без ідентифікації джерела. Це стало ідеальним інструментом для агресії в умовах заперечення відповідальності. Соціальні мережі позитивно вплинули на швидке, таргетоване та дешеве поширення дезінформації та пропаганди. Це значно підвищило ефективність інформаційної агресії у порівнянні з традиційними ЗМІ [33, с. 75]. Варто визнати, що існування потужних політичних блоків (як-от НАТО, ОДКБ, ЄС, БРІКС) робить прямий напад на їхніх членів надзвичайно ризикованим,

збільшує ризик прямої військової відповіді або швидкого економічного краху, що змушує агресорів перейти до маскуючих, гібридних форм агресії, де інформаційна сфера відіграє критичну роль. Це дозволяє «протестувати» та дестабілізувати сусіда, не спричиняючи автоматичної відповіді за принципом колективної оборони. Постійна присутність новин про конфлікти у медіа просторі сприяє швидкому виникненню «втоми» у світової спільноти, що робить гібридні дії, які постійно «підігривають» конфлікт без його завершення, особливо ефективними для досягнення цілей агресора.

Таким чином перехід до гібридних та інформаційних форм агресії є раціональною відповіддю агресивних держав на міжнародно-правові обмеження та технологічні можливості XXI століття.

Підсумовуючи опрацьований матеріал з підрозділу можна стверджувати, що невід'ємною складовою повномасштабної агресії є інформаційна агресія, як найбільш інтелектуальний варіант військового протистояння де людський розум є і суб'єктом, і об'єктом впливу. У. Черчилль стверджував, що «Хто володіє інформацією, той володіє світом», проте напевно чи політик в ті часи усвідомлював наскільки він мав рацію – наскільки світ керований інформацією, наскільки легко підкорювати цілі народи за допомогою інформації [16, с.100]. Сила впливу і слабкість реагування залежать від когнітивних здібностей людини. Якщо класична агресія спрямована на фізичне тіло, то інформаційна агресія спрямована на розум, на маніпулювання супротивником з метою отримання над ним інформаційної переваги. Для пересічних громадян вона може бути непомітною навіть у найактивнішій фазі. Усю різноманітність технологій формування інформаційного потенціалу інформаційної агресії можна звести до маніпулювання та пропаганди, які є систематичними, орієнтованими на стратегічні цілі, та поширюються через велику кількість каналів та джерел впливу. Задля цього використовуються культура, мистецтво та засоби масової інформації. Доречно визнати, що інформаційні технології в наш час зробили неможливе, а саме, «дистанційне управління противником» при мінімальному

насильстві і кровопролитті. Сучасні українські дослідники виокремлюють можливість лавиноподібного зростання та максимальну дальність й швидкість розповсюдження інформації, несиловий, опосередкований характер і потаємність впливу інформаційної агресії [38, с.73]. Інформаційна дія має глобальний характер й на відміну від фізичного впливу може бути абсолютно непомітною. Саме вона визначається дослідниками, як зброя першого удару, завдяки проникненню інформаційних технологій в усі сфери життя людини з метою підризу світогляду населення атакованої країни, авторитету керівництва держави, руйнування її інфраструктури. Як і традиційна агресія, інформаційна агресія має свої наслідки, які можуть за масштабами прирівнюватися до справжніх бойових дій. Серед можливих наслідків - окупація певних територій агресором внаслідок дестабілізації ситуації в державі або окремих її регіонах та системної психологічної обробки населення, міжнародна ізоляція держави, що позбавляє її можливості бути активним актором на міжнародній арені, поява недовіри суспільства до правлячої верхівки, пасивний та активний протест, формування комплексу меншовартості та розкол суспільства як національного, так і культурного середовища.

Таким чином, можна прийти до висновку, що сучасна агресія розглядається не як стихійний вибух, а як раціонально обраний інструмент впливу. Перехід до гібридних форм обумовлений бажанням держав-агресорів досягти геополітичних цілей, уникаючи прямої військової відповіді та санкцій. Визначені концептуальні підходи надають необхідну методологічну базу для емпіричного дослідження, дозволяють аналізувати, як агресор використовує мовні структури, сюжетні лінії та вибіркове підсвічування інформації для маніпулювання міжнародним сприйняттям і формування бажаних наративів.

1.2 . Джерела та методи дослідження

Агресія як феномен політичної комунікації є багатовимірним явищем, що поєднує інформаційні, риторичні, медійні та цифрові механізми впливу. У

сучасних конфліктах агресія дедалі частіше проявляється не лише у формі фізичного насильства, а й як інструмент інформаційно-психологічного тиску, що використовується державами для досягнення політичних цілей. У цьому контексті важливим є міждисциплінарний підхід, що об'єднує політологію, теорії комунікації, медіазнавство та безпекові студії.

Перший концептуальний напрям — інформаційно-психологічний підхід, у рамках якого агресія розглядається як спосіб цілеспрямованого впливу на громадську думку через маніпулятивні або деструктивні інформаційні практики. Українські дослідження підкреслюють, що інформаційна агресія може мати наслідки, подібні до військових дій: підрив довіри до інститутів, дестабілізацію держави та соціальну поляризацію [69]. Цей підхід корелює з концепцією «м'якої сили» Дж. Ная, яка виокремлює інформацію, як ключовий інструмент політичного впливу через привабливість та переконання, а не через примус. У сучасному інформаційному суспільстві, інформація є потужною силою, що дозволяє впливати на громадську думку та політичні рішення за допомогою маніпуляцій та поширення певного наративу. [37, с.281].

Другий концептуальний підхід - риторико-дискурсивний, що аналізує агресію як мовленнєву практику. У політичній риториці агресія реалізується через метафори війни, фрейми загрози, делегітимацію опонента та конструювання образу ворога. У цьому контексті релевантною є праця Тона ван Дейка «Дискурс і влада» (Discourse and Power), яка демонструє активне конструювання та відтворення влади через дискурс шляхом впровадження в масову комунікацію певних термінів та висловів, формуючи колективне мислення і виправдовуючи свої дії [101].

Третій підхід — медійний, що розглядає засоби масової інформації як елемент формування агресивних інтерпретацій подій, аналізує механізми поширення агресивних наративів та ефект цього поширення в умовах швидкої цифрової комунікації та гібридної агресії. Медіа (державні, приватні, соціальні мережі) є інфраструктурою агресії. Вони не просто транслиують агресивні

заяви, а підсилюють їх, використовуючи ефект фреймування. Агресія в соціальних мережах часто проявляється у формі тролінгу, ботоферм та таргетованої дезінформації [17, с.19].

Четвертий напрям — цифровий/мережевий підхід, який аналізує прояви агресії у соціальних мережах: дезінформацію, діяльність бот-мереж, тролінг та мову ненависті. Цифрове середовище сприяє ескалації агресії через анонімність, алгоритмічне посилення контенту та швидкість поширення. Варто звернути увагу, що найчастіше інформаційне повідомлення розміщується на розкручених акаунтах (веб-сторінки телевізійних каналів, друкованих видань, інформагенцій, авторські сторінки на інтернет-порталах, групи в соціальних мережах) у коментарях або шляхом розміщення постів для яких характерні гумор та сарказм, невеликі обсяги тексту (2-3 абзаци), простий та зрозумілий стиль повідомлення, використання хештегів (#крымнаш), широке застосування інфографіки [33, с.91]. Далі відбувається поширення інформації в режимі ручного постінгу чи за допомогою окремих програм (сервіси автопостінгу): BUFFER, HOOTSUITE – програми для роботи з Twitter, ВКонтакте, Facebook, Google+, LinkedIn, Foursquare та WordPress у браузері або на мобільних гаджетах. Потім здійснюється тиражування контенту, відстежується та оцінюється активність сприйняття інформації (враховується кількість репостів, «лайків», коментарів, учасників груп, сторінок та фоловерів, акаунтів, на яких було розміщено контент). Контент стає вірусним, якщо отримує від кількох десятків до мільйонів «лайків» та репостів. Набуття певним інформаційним повідомленням статусу вірусного є найвищою ознакою успішності та проникнення контенту в пам'ять споживачів [33, с.107].

П'ятий підхід — конфліктологічний, у межах якого агресія розглядається як складова гібридних війн. Інформаційні операції, психологічний тиск і політична дезінформація виступають невід'ємними елементами сучасних міждержавних конфліктів, що дозволяє побачити зв'язки між різними вимірами: військовим, інформаційним, дипломатичним,

правовим та засоби держави-агресора, якими вона діє: чи через відкриту силу, чи через інформаційні кампанії, чи через комбінацію інструментів. У світі, де традиційні війни дедалі частіше поєднуються з інформаційними, економічними, психологічними та правовими інструментами, конфліктологічний підхід дає змогу розглядати агресію як стратегічну багатовимірну практику, а не лише як військове насильство чи риторику [26].

Дослідження вітчизняних та західних дослідників, фахові статті зі збірників тез наукових конференцій, експертні оцінки провідних аналітиків визначають високий ступінь опрацювання зазначеної теми, мають детальний виклад основних її питань та дають можливість розібратися в гострих питаннях сьогодення завдяки висвітленню теоретико-методологічних аспектів сучасних збройних політичних конфліктів та методів інформаційної експансії. У науковому дискурсі зберігається суттєва невизначеність щодо природи агресії. Частина дослідників розглядає її як поведінкову дію, спираючись на психологічні моделі (Bandura, 1973; Berkowitz, 1993; Anderson & Huesmann, 2003). Інші наполягають на дискурсивному характері агресії, трактуючи її як комунікативну практику, що вбудована у владні відносини та соціальні структури (Chilton, 2004; Wodak, 2015). Це породжує суперечності між психологічним та комунікативним підходами, особливо у контексті політичних конфліктів. У літературі досі немає згоди щодо розмежування агресивної риторики та пропагандистських стратегій. Класичні роботи з пропаганди (Jowett & O'Donnell, 2018) пропонують трактувати агресію як складову переконувальної комунікації, тоді як сучасні дослідження гібридних інформаційних операцій (Giles, 2016; Lucas & Pomerantsev, 2016) наполягають на її розгляді як окремої форми комунікативного насильства. Частина емпіричних досліджень демонструє, що російська пропаганда здатна суттєво впливати на політичні переконання аудиторій (Helmus & Bodine-Baron, 2017), тоді як інші роботи піддають сумніву масштаби цього впливу та вказують на його обмеженість культурними та політичними контекстами (Cottle, 2009; Hall, 1997).

Проблематика стратегії масштабних дезінформаційних кампаній, використання ботів у соціальних мережах, дідфейків та скоординованої пропаганди для спотворення наративів, підриву довіри до інституцій та деморалізації як української, так і міжнародної аудиторії акцентується в дослідженнях М. Присяжнюк (2025), М. Балабана та С. Жукова, І. Макух-Федоркової (2025), Т. Логвинюк (2023), в експертній аналітиці [59, с.74].

Методологічною основою навчального посібника Курбана О. є алгоритмізація системи керування процесами у соціальних онлайн-мережах, яка включає планування, виконання та оцінку ефективності інформаційно-психологічних заходів. Навчальний посібник за редакцією Жадька В. висвітлив проблеми моральності діяльності журналістів, як безпосередніх виконавців інформаційного впливу на суспільство. Матеріали публікацій Білоусова О, Вітмана К., Поліщук К, Сащук Г. у вітчизняних виданнях допомогли провести ґрунтовний аналіз методів і засобів інформаційного впливу на суспільство, висвітити основні напрямки та способи маніпулятивних, психоінформаційних технологій Російської Федерації відносно України, розкрити підходи щодо захисту інформаційного простору та національної безпеки України. Експертні оцінки Целуйко В., Сюмар В., Куси І, Ермана Г. сприяли розумінню сутності збройних політичних конфліктів між Молдовою та Придністров'єм, Росією та Грузією та агресивної риторики Кремля. Корисними стали публікації Почепцова Г., який трактує інформаційні атаки та пропаганду як структуровані, цілеспрямовані комунікаційні технології, що допомогло у розгляді агресії як системного феномена, заснованого на фреймах, наративах і психологічних механізмах впливу [49]. А Киридон у своїх працях детально розбирає, як політичні міфи конструюють реальність, як вони легітимізують політику, включно з агресією, як міфи формують ідентичність та політичні дії. Це було використано для аналізу російських наративів. Дослідники також дискутують про те, чи відбувається вплив безпосередньо, чи опосередковано — через

медіаадаптацію, локальні політичні рухи чи ретрансляцію в соціальних мережах.

Опрацьований матеріал, який ґрунтується на міждисциплінарному підході та поєднує методи порівняльного дискурс-аналізу, тематичного кодування та фрейм-аналізу, дозволив створити аналітичну модель дослідження дискурсивної стратегії Росії щодо впливу на міжнародне сприйняття війни в Україні, яку можна представити у вигляді таблиці:

Таблиця 1

Компоненти моделі	Компоненти аналізу	Методи дослідження
Інструмент впливу	- Мовні конструкції (евфемізми, протиставлення, пасивна форма) - Наративи (антифашизм, «захист Донбасу», «РФ – жертва») - Емоційні апеляції (страх, гордість, вина)	Порівняльний дискурс-аналіз російських промов, офіційних заяв, медійних текстів
Механізми трансляції	- Міжнародні ЗМІ (аналіз репрезентації російських меседжів) - Соціальні мережі (поширення, вірусність, коментування) - Політичні заяви лідерів третіх країн	Тематичне кодування, медіа-моніторинг, аналіз соціальних мереж (Twitter/X, Telegram, Facebook)
Реакція аудиторії	- Громадська думка (ставлення до війни, України, Росії) - Медійна тональність (позитивна/нейтральна/негативна) - Політичні рішення (санкції, підтримка)	Аналіз опитувань, фрейм-аналіз медіа, порівняльний аналіз політичних

		рішень та офіційних реакцій
--	--	-----------------------------------

У підсумку варто зазначити, що у контексті міжнародних відносин, агресія трансформувалася від класичного військового акту до гібридних та інформаційних форм. Резолюція 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН (1974) є стандартом, від якого відштовхується як кваліфікація дій, так і спроби агресора уникнути цієї кваліфікації [50]. Сучасна агресія держав є стратегічною та багатовимірною, а існування потужних політичних та економічних блоків зробило конвенційну агресію надто ризикованою та дорогою, що стимулювало перехід до гібридних форм, де інформаційний вплив є ключовим. Агресія перетворилася на боротьбу за інтерпретацію дій, де агресор використовує риторичні механізми для редефініювання своїх наступальних дій як «оборонних» чи «випереджувальних».

Російсько-українська війна характеризується активним використанням інформаційно-комунікаційного компоненту, який перетворився на один із ключових інструментів гібридної агресії. Для того, щоб виправдати свої дії та заручитися підтримкою більшості країн, Російська Федерація завжди застосовувала комплекс дипломатичних, політичних, економічних, військових та інформаційно-психологічних заходів, спрямованих на групи людей з метою впровадження в їхнє середовище соціальних та ідеологічних установок для формування помилкових стереотипів поведінки, трансформації в потрібному напрямку їхніх настроїв, почуттів, волі. Російська риторика, застосовуючи офіційні заяви та поширення дезінформації через державні та лояльні медіа, відіграє особливу роль у формуванні міжнародного сприйняття протистояння України та Росії. Спрямована на легітимацію агресії проти України, вона базується на комплексному поєднанні мовних конструкцій, стратегічно сформованих наративів і емоційних апеляцій. Ефективність російської

риторики визначається здатністю адаптуватися до різних культурно-політичних контекстів і використовувати вразливості таргетованих аудиторій.

Підсумовуючи зазначене у підрозділі можна стверджувати, що агресія розглядається як багатогранний феномен, який проявляється на рівні мовлення, дискурсивних практик, інформаційних стратегій та структур конфлікту. Психологічно-комунікативний підхід трактує агресію як інструмент впливу на емоції й поведінку аудиторії. Дискурсивні та критико-комунікативні підходи зосереджуються на тому, як агресія конструюється у політичних наративах і використовується для легітимації дій держав. Конфліктологічний підхід дозволяє розглядати агресію як структурний елемент ескалації та формування образу «ворога» у міждержавних відносинах. Медіа-підхід підкреслює роль цифрових платформ у поширенні агресивних повідомлень та інформаційних операцій, що підсилюють поляризацію й конфліктність. сукупності ці підходи формують комплексну основу для вивчення агресії як ключового інструмента політичного впливу в сучасних конфліктах.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи зазначене у даному розділі, доречно визначити, що агресія як політичне та комунікаційне явище — це процес мовної, символічної і смислової підготовки до насильства, який має на меті створити умови, за яких насильство буде сприйнято як виправдане, законне або навіть морально необхідне. Невизначеність дефініції агресії у публічному та політичному просторі створює вікно можливостей для агресора — як у юридичному сенсі (уникнення відповідальності), так і в комунікаційному (формування альтернативної картини подій). Це підкреслює необхідність переосмислення та уніфікації підходів до терміну «агресія» в умовах нової геополітичної реальності. Риторика маскує факт, надаючи йому іншого значення — позитивного, нейтрального або навіть героїчного. Це створює інформаційний розрив між тим, що відбувається насправді, і тим, як це розуміється або

приймається у міжнародній свідомості. Якщо агресія — це подія, то риторика — це механізм її сприйняття, оцінки й політичної реакції на неї. Факт агресії — це правова й фізична дія. Риторика — це її тлумачення, яке формує або руйнує її сприйняття. Саме риторична інтерпретація вирішує, чи отримає агресор осуд і санкції, чи залишиться в сірій зоні мовчазного прийняття. ООН як універсальна правова структура XX століття залишається переважно беззахисною перед нематеріальними формами агресії, зокрема в інформаційно-комунікаційній площині. Це відкриває можливості для держав, які прагнуть вести війни нової генерації, не завойовуючи території, а змінюючи смисли, уявлення та політичну поведінку міжнародної спільноти.

Аналіз політичної риторики неможливий без урахування фреймів, пропагандистських механізмів та стратегічної логіки комунікації. Російська риторика в умовах війни є прикладом інтегрованого використання всіх цих підходів, що забезпечує їй високий рівень стійкості та ефективності — особливо в умовах слабкої міжнародної медіаграмотності або політичного нейтралітету. Міжнародне висвітлення конфлікту між Росією та Україною характеризується високим ступенем політизації та фреймування. Різні медіа використовують специфічні наративи, що відповідають їхнім політичним та ідеологічним орієнтаціям. Це створює інформаційні бульбашки, які ускладнюють формування об'єктивного уявлення про події та можуть впливати на прийняття рішень як на рівні окремих громадян, так і цілих держав.

Доречно визнати, що інформаційні технології в наш час зробили неможливе, а саме, «дистанційне керування конфліктом» при мінімальному насильстві і кровопролитті. Саме інформація визначається дослідниками, як зброя першого удару, завдяки проникненню інформаційних технологій в усі сфери життя людини з метою підризу світогляду населення атакованої держави, дискредитації керівництва держави-жертви, руйнування її інфраструктури, формування позиції інших держав на конфлікт через різне сприйняття риторики агресії.

Отже, теоретичні та концептуальні основи дослідження агресії у політичній комунікації вимагають міждисциплінарного підходу, що дозволяє розкрити агресію як риторику, яка діє через мову, образи та символи — часто не менш руйнівню, ніж зброя.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ РОСІЙСЬКОЇ РИТОРИКИ: ОСОБЛИВОСТІ, СИНХРОНІЗАЦІЯ, СТРАТЕГІЯ ЛЕГІТИМАЦІЇ

2.1. Механізми формування кремлівських наративів у міжнародному інформаційному просторі

Сучасна війна - це боротьба не стільки за території, скільки за вплив на свідомість населення. Вона має дуже специфічний характер: початок і кінець важко визначити, немає чіткої лінії фронту, вона розпочинається без офіційного оголошення, і країна навіть не усвідомлює, що вже є об'єктом такої війни. Інформаційний аспект, як обов'язкова складова сучасної війни, стає ефективнішим за військовий завдяки широкому використанню спеціальних методів і прийомів впливу, найпоширенішими з яких є дезінформація, розсіювання громадської думки, психологічний та психотропний тиск. Особливістю є відсутність будь-яких норм і правил – як юридичних, так і моральних. Використовуючи вказівки Адольфа Гітлера: «Чим безглуздіша брехня, тим простіше в неї повірити» та Йозефа Геббельса: «Ми домагаємося не правди, а ефекту», російські пропагандисти, перекручують факти та вигадують нові побрехеньки [46].

Для застосування психологічного та психотропного тиску на українське населення з метою провокування прийняття хибних рішень залучаються прокремлівські неурядові організації, російська православна церква. На сьогодні, завдяки вмілому використанню інформації, арсенал маніпулятивних прийомів незліченний. На основі власного дослідження, що спирається на метод контент-аналізу відкритих джерел та моніторинг системних звітів українських фактчекінгових організацій «Детектор медіа», SPRAVDI, StopFake та Інституту масової інформації за період з 1 січня по 29 жовтня 2025 року, станом на 30 жовтня 2025 року встановлено, що на 1346 день війни

українська сторона зафіксувала з боку Росії 2692 фейки, 739 маніпуляцій, 694 меседжі, які реалізуються через мережу офіційних дипломатичних заяв, публічних виступів, коментарів у засобах масової інформації з метою інформаційно-комунікаційного тиску.

На підставі авторського контент-аналізу 100 публічних виступів Володимира Путіна, Сергія Лаврова та державних медіа у 2014–2024 роках спостерігаються наступні закономірності:

- У 2014–2015 рр. домінували терміни: «референдум», «захист», «російськомовні», «народне волевиявлення».

- З 2022 року – відбувається різке зростання згадок «нацизм», «спецоперація», «геноцид», «воєнні біолабораторії» [97]. Різке зниження вживання терміну «мир», заміна його апеляціями до «перемоги», «справедливості», «виконання історичної місії». Ці зміни демонструють, як мова стала інструментом мобілізації підтримки серед внутрішньої аудиторії та засобом відволікання міжнародної спільноти від реальних причин війни.

Одним з ключових інструментів легітимації збройного вторгнення Росії в Україну стала мовна трансформація понять, пов'язаних із війною. У зверненні 24 лютого 2022 року Путін говорить «Мною принято решение о проведении специальной военной операции...» [87]. Отже, застосовуючи евфемізми, переозначення та ідеологічно забарвлену лексику, російська влада конструює альтернативну реальність, де агресія постає як необхідний і героїчний акт.

З моменту вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року, офіційна російська риторика послідовно стала уникати термін «війна», змінюючи його на користь значно нейтральнішого формулювання — «спеціальна військова операція». Такий лінгвістичний зсув пом'якшує сприйняття конфлікту, зменшує моральну відповідальність влади та створює ілюзію контрольованості ситуації. У подальшій риторичі з'являються словосполучення «визвольна місія», «захист Донбасу», які повністю витісняють лексеми «вторгнення» та «агресія». Це не лише мовна підміна, а й

дискурсивна стратегія, що дозволяє Росії уникати юридичних і моральних наслідків за порушення міжнародного права.

Іншим важливим компонентом є героїчне переозначення конфлікту. Замість визнання агресії, риторика російських лідерів малює образ боротьби зі злом та продовження Великої Вітчизняної війни. Така лексична стратегія переносить моральне виправдання з сучасності у площину історичної правоти. 9 травня 2022 року під час промови на параді з нагоди Дня Перемоги Путін сказав, що російські воїни, як і їхні діди, борються за визволення рідної землі від нацистської загрози. На його погляд Росія дала «попереджувальну відсіч агресії НАТО», а Донбас - російська земля, яку потрібно захистити» [78]. Подібна риторика інтерпретує вторгнення як моральний обов'язок, формує образ «праведної війни» незалежно від фактичного контексту.

Територіальні захоплення (Крим, частини Донбасу, Херсонщина) ніколи не описуються російською владою як «окупація». Замість цього використовуються слова «приєднання», «повернення», «волевиявлення народу». Наприклад, анексію Криму 2014 року подано як акт «відновлення історичної справедливості», а не як порушення суверенітету. «У серцях і свідомості людей Крим завжди був і залишається невід'ємною частиною Росії» , - наголосив В.Путін під час звернення до обох палат Федеральних зборів Російської Федерації у зв'язку з проханням парламенту Криму про прийом автономної республіки до складу Російської Федерації після анексії [30].

Формування паралельної реальності через лінгвістичні конструкції є ключовим інструментом російської риторики в контексті російсько-української війни. Мова в цьому випадку використовується не для опису дійсності, а для її переконструювання, легітимації агресії та створення альтернативного наративу, який суперечить міжнародному праву та фактам. Ось декілька прикладів:

9 травня 2021 року Путін заявив, що Захід веде «гібридну війну» проти Росії. Наступного дня лояльні блогери та політичні ток-шоу розгорнули цю тезу в масовій дискусії, повторюючи тезу про «інформаційний напад із

Заходу». Не оминув цю тему і ведучий Володимир Соловйов у авторській програмі «Вечір з Володимиром Соловйовим». В ефірі обговорювалась тема «руського миру», нівелювання української легітимності, звинувачення Заходу у «русофобії» [83]. Ці наративи точно відтворюють офіційну риторику Путіна та Лаврова та є прикладом нижнього рівня відгуку на центральний курс по маршруту меседжа: від Кремля — через пресу — до телевізійних ток-шоу — у суспільний дискурс.

У квітні 2022 року Лавров заявив: «Захід веде проти нас «гібридну війну»...» [92]. Цей вислів формує образ зовнішньої загрози (фрейм «захисту») та виправдовує агресію як необхідну реакції, використовуючи політичну риторику.

У інтерв'ю CBS 27 квітня 2025 року Сергій Лавров заявив: «Ми ніколи навмисно не атакували цивільні об'єкти... на відміну від режиму Зеленського» [99]. Цей аргумент виявляє подвійний фрейм: «моральна перевага» Росії та «нелюдський» характер української влади, який був використаний з метою дискредитації опонента.

4 березня 2025 року Путін оголосив про початок перемовин та водночас зазначив, що Росія не поспішатиме з угодами. Дмитро Пєсков, прес-секретар Кремля, підтвердив цю позицію: «наступний раунд перемовин малоймовірний» до нормалізації дипломатичних відносин. TASS подає цю інформацію в унісон, вказуючи, що перемовини неможливі без зняття санкцій і відновлення каналів комунікації, повторюючи ключову позицію офіційного повідомлення [85].

Доцільно зазначити, що у сучасній гібридній війні стратегічна комунікація стала одним із ключових інструментів впливу на масову свідомість. Вона забезпечує не лише інформаційне супроводження військових або політичних дій, але й активно формує уявлення про реальність, легітимізує дії держави та деморалізує опонента. Особливе місце в цьому процесі займає Російська Федерація, яка активно використовує керовану багатоканальну інформаційну систему для поширення політичних наративів. Ключовим

механізмом узгодженості риторики в Російській Федерації є високий рівень централізації управління інформаційним простором. Адміністрація Президента РФ через Управління з внутрішньої політики та інформаційної безпеки, формує так звану «єдину лінію» висвітлення подій, координуючи меседжі для ЗМІ, інструкції (так звані темники або методички), які розсилаються редакціям провідних державних і залежних медіа [96]. Такі медіа як «Первый канал», «Россия 1», «RT» (Russia Today), «РИА Новости» виконують не просто функцію інформування, а діють як механізми трансляції ідеологічно узгоджених меседжів. Вони синхронізуються за часовими рамками, стилістикою й формулюванням.

На підставі авторського контент-аналізу 67 меседжів з відкритих джерел з'ясовано, що 24 лютого 2022 року на всіх майданчиках одночасно з'явилися однакові формули: «спецоперація», «захист Донбасу», «денацифікація». У поширенні наративів важливу роль відіграють форматовані медійні експерти, які з'являються на ток-шоу (наприклад, «Соловйов Live», «60 минут», «Время покажет») і виконують функцію ретрансляторів основного меседжу. Вони узгоджено дублюють офіційні тези, підкріплюючи їх псевдоаналітичними аргументами. Ці «експерти» часто отримують попередню інструкцію або координуються через особисті комунікації з представниками влади [96].

На підставі авторського контент-аналізу 119 меседжів з відкритих джерел з'ясовано, що наратив «плани Заходу з розчленування Росії», озвучений Президентом РФ Володимиром Путіним у телезверненні 21 вересня 2022 року [88], за лічені години був синхронізовано відтворений у державних ЗМІ, Telegram-каналах, телевізійних ефірах, блогах, а згодом і в міжнародному інформаційному просторі. Наведена нижче таблиця демонструє типову «єдину лінію» висвітлення подій в динаміці поширення меседжу в російському інформаційному просторі, починаючи від «центру» (президент) до «периферії» (розважального контенту в соцмережах):

Таблиця 2

Час (умовний)	Подія / Канал	Дія / Контент
08:00	Заява Путіна (офіційно)	Президент РФ на форумі/наradі заявляє: «Західна мета — розчленування Росії».
08:10	РІА Новости / ТАСС (сайти)	Новина: <i>«Путін: Захід хоче розвалити Росію, як колись Югославію»</i>
08:15	Telegram (Міноборони / Z-канали)	Репост фрази + графіка з «Росія під загрозою»
08:30	Перший канал / Росія 24 (ТБ)	Новина з відео виступу + коментарі експертів у студії
09:00	Інфлюенсери у Telegram / Rutube / VK	Допис: <i>«Це війна за збереження Росії! НАТО хоче нас знищити»</i>
10:00	YouTube (патріотичні канали)	Відео-аналітика з нарізкою цитат + емоційний заголовок
10:30	Facebook / Twitter (бот-мережі)	Публікації в коментарях, групах: <i>«Захід готує розпад Росії, як СРСР»</i>
11:00	TikTok / Shorts / Stories	Короткі відео з музикою, картами «поділу Росії», меседж емоційно підсилено

Наведена таблиця демонструє наявність ланцюгового механізму поширення інформації :

- Фаза 1 — Точка запуску: офіційна заява виваженої ваги (від президента).
- Фаза 2 — Інституціоналізація меседжу: сайти новин і державне ТБ легітимізують заяву.

- Фаза 3 — Емоційна реплікація: Telegram-інфлюенсери і відеоблогери «перекладають» на мову страху, образу, патріотизму.
- Фаза 4 — Масовий розгін: задіюються боти, соцмережі, TikTok — меседж спрощується до слогану «Нас хочуть знищити».
- Фінал — самопідсилення: користувачі самі починають репостити, коментувати, будувати свої теорії.

Варто звернути увагу на наявність у сучасному науковому дискурсі поняття «інфлюєнсери́зація» (від англ. *influencer* — той, хто впливає) – це процес, коли медіаособи, блогери, знаменитості та цифрові лідери набувають ключового значення у формуванні суспільної думки, зокрема у сферах, що традиційно належали до компетенції політиків, журналістів або експертів. У контексті війни, інфлюєнсери́зація означає мобілізацію публічних фігур як ретрансляторів або співтворців політичного дискурсу про війну, часто у поєднанні з елементами емоційного впливу, естетизації насильства або націоналістичної риторики. Це явище перетворює інформаційну війну на попкультурний продукт, який доноситься до масової аудиторії в легкій, часто спрощеній формі [39].

Починаючи з 2022 року, російська влада інституціоналізувала використання інфлюєнсерів у військовій комунікації. Було сформовано широку мережу лояльних медійних осіб, які через Telegram, TikTok, YouTube та Instagram публічно підтримують війну, повторюють наративи про «захист Донбасу», «боротьбу з нацизмом», «справедливу відплату», розповідають історії «героїв-фронтовиків», знімають «документальні» відео з лінії фронту, подають пропагандистські тези як «особисту думку» чи «свідчення очевидця». Завдяки цьому досягається низка інформаційно-психологічних ефектів:

- Зниження бар'єра критичного мислення: через знайомий формат «блогерського стилю» аудиторія менше піддає сумніву зміст.
- Емоційна прив'язка: публіка починає «співпереживати» війні не як політичній події, а як особистій історії улюбленого інфлюєнсера.

- Романтизація насильства: війна подається як пригода, героїчне випробування або «чоловіче призначення».

- Маргіналізація альтернативних думок: ті, хто критикує війну, зображуються як зрадники, «непатріоти» або іноземні агенти.

Зазначений вище авторський контент-аналіз допоміг виокремити декілька таких інфлюєнсерів:

- Telegram-канал WarGonzo на якому інфлюєнсер Семен Пегов подає війну як серію «документальних пригод».
- Блогери Нікіта Михалков (режисер), Влад Бахов та Анна Долгарьова, виступають публічно з риторикою, що повністю збігається з лінією Кремля.

Таким чином, у випадку з Росією мова перетворилася на інструмент війни не лише за територію, а й за правду. Вона створює легальність через зміну лексики. Така стратегія має глибоке ідеологічне коріння, апелює до історичних міфів і посилює ізоляцію російського інформаційного простору. Це відповідає загальновизнаним моделям мовного впливу в авторитарних системах, де контроль над лексикою призводить до контролю над мисленням.

2.2. Дискурсивне конструювання Росією образу «мирних перемовин» у війні проти України для зовнішньої аудиторії

Російсько-українська війна, як жодна інша, характеризується потужною інформаційно-комунікаційною складовою, в якій кремлівська влада використовує так звану «тактику Громико» [19], що передбачає брутальний шантаж та тиск, а саме: завищені вимоги, ультимативні погрози й демонстрацію готовності до війни. Поряд із повномасштабними бойовими діями та масованими атаками на українські міста та енергетичну інфраструктуру Кремль веде інтенсивну інформаційну кампанію, спрямовану на створення уявного образу «миротворця», та просуває ідею «мирних перемовин», подаючи їх як «альтернативу ескалації». Російська риторика формує складну систему дискурсивних практик, які мають на меті переконати

міжнародну спільноту у «конструктивності» Москви та зняти з неї відповідальність за агресію. Яскравим прикладом використання цієї тактики є нав'язування Заходу «великої угоди про мир», де припинення бойових дій в Україні штучно пов'язується з ширшими геополітичними питаннями: розширенням НАТО, гарантіями невтручання у пострадянський простір, а також із проблемами контролю над озброєннями. Таким чином, Росія переводить Україну в статус заручника вирішення ширшого кола питань, вигідних для Кремля. Цей підхід демонструє, що Москва не лише прагне легітимізувати свої вимоги як нібито справедливий баланс світової безпеки, а й одночасно прагне зняти з порядку денного реальні причини війни — агресію проти України. Зовнішня аудиторія втягується в обговорення умов «великої угоди», в той час як Росія отримує простір для подальшого затягування війни.

На підставі авторського контент-аналізу 158 публічних виступів Володимира Путіна, Дмитра Пєскова, Сергія Лаврова у державних та закордонних медіа у 2022–2025 роках можна визначити механізм відтворення «альтернативної реальності», де риторика мирних переговорів перетворюється на інструмент виправдання агресії та перекладання відповідальності на Україну та Захід. Цей механізм ілюструє різнорівневу діяльність: Путін надає інформацію, Пєсков адаптує меседж для засобів масової інформації, Лавров відповідає за дипломатичне подання заяви для масового поширення і легітимації міжнародними медіа ресурсами.

У телефонній розмові з президентом Туреччини Реджепом Тайїпом Ердоганом, яка відбулася 5 січня 2023 року, Путін заявив, що Росія відкрита для серйозного діалогу, але тільки в тому випадку, якщо Україна визнає анексію своїх територій [90]. Пєсков проголосив, що Росія послухає лише ті пропозиції «миру», які в її інтересах [61]. Міністр закордонних справ Російської Федерації Сергій Лавров після виступу на засіданні Генасамблеї ООН стверджував, що Росія готова вести перемовини щодо України, але пропозицій про припинення вогню не розглядатиме [1].

14 червня 2024 р. В. Путін виступив із заявою, де перелічив умови припинення вогню та початку переговорів: виведення Збройних сил України з Донбасу, Запорізької та Херсонської областей, відмова України від членства в НАТО та «демілітаризація» [95].

Речник Кремля Дмитро Пєсков у липні 2024 р. заявив, що Кремль «не проти переговорів із Зеленським, навіть поки він при владі», якщо буде «реалістичний порядок денний» [86].

Сергій Лавров під час прес конференції 29 серпня 2024 року проголосив, що Кремль нібито готовий завершити війну в обмін на зняття санкцій з РФ і визнання російськими Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської областей України [32].

Проросійські медіа, зокрема Sputnik, подають заяви Путіна як конкретні, реалістичні і вчасні ініціативи для миру. У матеріалі «Putin's Peace Proposals on Ukraine Are 'Golden Opportunity & Lifeline» (червень, 2024) експерти називають пропозицію Путіна «золотим шансом» для Києва і Європи, констатуючи, що саме ці пропозиції могли б стати основою для переговорів. При цьому Захід критикується за саботаж («selfish goals») [80]. Інший допис, «Putin Sets Conditions for Ukraine Peace Talks» (червень, 2024), чітко викладає передумови мирних перемовин з Росією: повне виведення українських військ із певних регіонів, нейтральний статус України, демілітаризація тощо. Зазначається, що якщо Київ та Захід відмовляться — це буде їхня політична й моральна відповідальність за продовження кровопролиття [79].

30 квітня 2025 року Президент Володимир Путін заявляє, що конфлікт настільки складний, що швидкого прогресу, якого прагне Вашингтон, важко досягти [89].

Відразу змінюється тональність Пєскова: «не варто чекати дива», бо «всі пропозиції щодо діалогу були відкинуті як Україною, так і західними країнами» [93]. Так Пєсков продемонстрував гнучкість форми разом з жорсткою фіксацією змісту ультиматумів, що підтримує образ «готовності до переговорів», водночас не змінюючи реального тиску на Україну.

Лавров у серпні 2025 року не припиняв наполягати, що «Україна не зацікавлена в довгостроковому мирі» [94]. Також міністр закордонних справ Росії додав, що саме Україна перешкоджає мирному процесу, а також європейські лідери, які, за словами Лаврова, «не хочуть миру» [57]. Це класичний прийом *whataboutism*, що перекладає відповідальність і формує альтернативне сприйняття переговорного процесу.

Отже, риторика Путіна, Пєскова та Лаврова через умовність у готовності до переговорів трансформувалася до відкритої ультимативності, але при цьому зберегла основне завдання — дискурсивне виправдання агресії, уникнення відповідальності та створення «альтернативної правди» про мирний намір. Саме постійність готовності до діалогу при одночасному збереженні тиску й зобов'язань до «мирних умов» забезпечує Росії сприйняття її як легітимного актора у дипломатії. Підсилення цього наративу здійснюється державними міжнародними медіа ресурсами навіть коли застосовуються ультиматуми.

У випадку російської агресії проти України саме міжнародні інформаційні ресурси стають посередниками між офіційною риторикою Кремля та глобальною аудиторією. Вони відіграють ключову роль у трансляції й легітимації політичних заяв, особливо коли йдеться про мирні перемовини.

Аналіз заголовків міжнародних видань показує, що у більшості випадків закордонні ЗМІ констатують готовність Росії до перемовин, але одночасно підкреслюють умови чи суперечливість таких заяв. Таким чином, формується подвійний дискурс: із одного боку, Кремль позиціонує себе як «миротворця», а з іншого — медіа наголошують на обмеженості та умовності такої «готовності».

12 червня 2024 року Deutsche Welle розмістила інтерв'ю Міністра закордонних справ Росії Сергія Лаврова американському медіа-персоналу Такеру Карлсону під час якого Лавров заявив, що зброю було використано для того, щоб дати Заходу зрозуміти, що Москва готова використати будь-які засоби, аби гарантувати собі уникнення «стратегічної поразки» [100].

06 вересня 2024 року на шпальтах TAIPEI TIMES з'явилася інформація щодо готовності Росії до перемовин, але на основі невдалої угоди між Москвою та Києвом, досягнутої в Стамбулі у 2022 році, умови якої так і не були оприлюднені [89].

15 листопада 2024 року The New York Times повідомила про годину телефонної розмови між Канцлером Німеччини Олафом Шольцем та президентом Росії Володимиром Путіним. Протягом розмови пан Путін сказав пану Шольцу, що він відкритий для відновлення мирних перемовин з Києвом за умови угоди, що Україна не вступатиме до НАТО і Росія залишить захоплену нею українську територію [98].

BBC NEWS PIDGIN 19 грудня 2024 року проінформувала про готовність Росії до компромісу щодо України у можливих переговорах з новообраним президентом США Дональдом Трампом стосовно припинення війни. Путін заявив, що не має жодних умов для початку переговорів з українською владою [91].

Таким чином, можна стверджувати, що міжнародні засоби масової інформації з одного боку, виконують функцію дзеркала, ретранслюючи офіційні формулювання Кремля та забезпечуючи їхнє поширення у світовому інформаційному просторі. З іншого боку, вони конструюють альтернативний контекст, вказуючи на маніпулятивність позиції Росії, демонструючи розрив між риторикою та практичними діями. Це відповідає спостереженню Т. ван Дейка, який наголошує: «медіа-дискурс у політичних конфліктах завжди має подвійний ефект — він може бути каналом пропаганди, але водночас і механізмом її критичного викриття» [101].

Варто визнати, що інтегративний аналіз російської дискурсивної конструкції мирних перемовин демонструє, як офіційна риторика, підтримана державними медіа, формується не стільки для реального запуску переговорного процесу, скільки для символічного легітимування власних дій та зняття з себе відповідальності. Поєднання політичного, міжнародно-медійного та пропагандистського рівнів створює стійку модель, де мирні

перемовини постають радше як інструмент тиску, ніж як інструмент досягнення миру. На політичному рівні фіксується стратегія «умовного миру», коли готовність до переговорів постійно артикулюється, але супроводжується неприйнятними для іншої сторони умовами. Це дозволяє Кремлю створювати видимість конструктивності, зберігаючи простір для звинувачень на адресу України та Заходу. На рівні міжнародних медіа заяви Кремля отримують широку видимість, але піддаються критичній оцінці. Водночас сам факт їхнього поширення сприяє підтриманню дискусії про потенційну «готовність Росії до діалогу», навіть якщо така готовність є умовною чи маніпулятивною. У державних російських медіа мирні перемовини постають у вигляді постійного наративу, який конструює Росію як «миротворця», тоді як Україна та Захід позиціонуються як головні перешкоди миру. Цей наратив підкріплює внутрішню легітимність влади та намагається впливати на міжнародну аудиторію через альтернативну інтерпретацію подій.

2.3. Кейс «Захід втомився від України» як прояв риторичної агресії в міжнародному дискурсі

На основі власного дослідження, яке спирається на метод контент-аналізу відкритих джерел та моніторинг системних звітів українських фактчекінгових організацій «Детектор медіа», SPRAVDI, StopFake та Інституту масової інформації за період з 1 січня по 29 жовтня 2025 року, станом на 30 жовтня 2025 року встановлено, що на 1346 день війни українська сторона зафіксувала з боку Росії 2692 фейки, 739 маніпуляцій, 694 меседжі, що реалізується через мережу офіційних дипломатичних заяв, публічних виступів, коментарів у засобах масової інформації з метою інформаційно-комунікаційного тиску.

На підставі авторського контент-аналізу 49 виступів у державних та закордонних медіа у 2025 році представників російської влади році можна визначити, що кремлівська інформаційна політика через виступи офіційних речників Марії Захарової, Дмитра Пєскова, Сергія Лаврова, а також за

допомогою державних прокремлівських засобів масової інформації (далі – ЗМІ) та цифрової мережі активно просуває тезу «Захід втомився від України». Мета такого наративу — посіяти сумніви в суспільстві та серед політиків-донорів, створити підґрунтя для зменшення підтримки України та проведення аудиту наданої допомоги. Аналіз дав змогу виокремити хронологічний приклад у 2025 році, після якого простежується збіг із реальними політичним сигналами щодо допомоги Україні.

12 лютого 2025 року відбулося засідання у форматі «Рамштайн». Ця 26-та зустріч Контактної групи з питань оборони України та перша під керівництвом Великої Британії, а не США, була присвячена активізації підтримки України [4]. Кремль, словами речниці Міністерства закордонних справ Росії (далі – МЗС Росії) Марії Захарової, на цю подію відреагував публічно: НАТО «більше не робить ставки на Київ» і «використало – списало» українську сторону [18]. Раніше, за словами Захарової, у риториці західних політиків лунали заклики «перемогти Росію на полі бою» та «завдати стратегічної поразки», а нині «акценти зміщуються», і Захід нібито вже «не розраховує на київський режим». Тепер робиться ставка на те, щоб перекласти відповідальність на Європейський Союз і залишити західноєвропейську економіку сам на сам із проблемами, створеними англосаксами». [18]. Для формування правдивості твердження речниці МЗС Росії, мета якого мобілізувати внутрішню аудиторію і посіяти сумніви за кордоном, змалювати Україну як «витрачений ресурс», саме 12 лютого 2025 року російські ракети масовано обстріляли Київ [64]. Проросійськими ЗМІ вдало була використана ситуація наприкінці лютого 2025 року, коли Італія, Португалія та Іспанія висловили незгоду з пропозицією про виділення Євросоюзом найбільшого пакета військової допомоги Україні на суму 20 млрд євро, наполягаючи на пошуку альтернативних шляхів фінансування військової допомоги Україні. Проти ініціативи також виступила Угорщина, аргументуючи свою позицію пріоритетами внутрішньої політики. [77]. Проте інформація щодо відмови в допомозі, без уточнення про пошук альтернативних шляхів фінансування,

миттєво була відтворена прокремлівськими ресурсами й телеграм-спільнотами, внаслідок чого у медіа утворився наратив «Європа втомилася від масштабної допомоги». Хоча пряма залежність між заявою Марії Захарової у лютому 2025 року та появою наративу «Захід втомився від України» відсутня, саме ця заява задала тон інформаційному фону, який згодом активно розвивали прокремлівські медіа під час переговорів у ЄС щодо військової допомоги. У результаті сформувався сприятливий контекст, що дозволив Москві посилити інформаційний тиск на міжнародну спільноту, легітимізуючи власну агресію та дискредитуючи Україну. Впродовж зазначеного наративу Кремля 24 червня 2025 року міністр закордонних справ РФ Сергій Лавров на «Примаковських читаннях» заявив, що «фіаско західної стратегії по Україні очевидно» і що Захід нібито «змушений змінити риторику й знижувати ставки». Цю тезу широко підхопили російські ЗМІ [6]. Риторика Лаврова була передрукована російськими агентствами та Telegram-спільнотами. У липні 2025 року, коли Росія здійснила наймасштабнішу, за свідченням українських посадовців, комбіновану повітряну атаку проти України, Пентагон тимчасово призупинив поставки ракет для систем протиповітряної оборони та деяких високоточних боєприпасів через внутрішні рішення. [70]. Цим вдало скористався речник Кремля Дмитро Песков і 2 липня 2025 року зазначив: «Чим менше озброєння постачають Україні, тим швидше завершиться «спеціальна військова операція» [70]. Отже, риторика Лаврова у червні 2025 року підсилювалася державними медіа й потрапила в інформаційне середовище водночас із реальною політичною турбулентністю у США, що спричинила паузи й перегляди окремих поставок зброї у 2025 році. Збіг у часі та змісті цих подій формує сприятливе інформаційне тло для політиків, схильних до сумнівів, що зрештою грає на користь Москві у просуванні її інформаційного тиску на міжнародну спільноту з метою легітимізації власної агресії. Висловлювання Захарової (12.02.2025), Лаврова (24.06.2025) та публічні меседжі Пескова у 2025 році створили «офіційний» тон: ці тези виглядають не як приватні думки, а як

державна позиція. Повідомлення передруковуються, отримують «наративну упаковку» (наприклад, «Європа втомилася»), що робить тезу доступною для різних аудиторій. Популісти, скептики щодо великих витрат, члени опозиційних партій використовують сформований інформаційний фон для аргументації скорочення або перегляду допомоги: «ви бачите — і громадська думка, і партнери втомились».

Якщо розглядати інформаційні кампанії як «серію ударів», то повторювані тези («Захід втомився», «підтримка падає», «Україна — тягар») підсилюють існуючі економічні та політичні проблеми у країнах-донорках (інфляція, вибори, бюджетні обмеження). У такій атмосфері політики, які й раніше були схильні до обережності, отримують додаткові аргументи. Заяви Кремля через Захарову, Лаврова, Пєскова не є єдиним фактором, але вони працюють у синергії з іншими чинниками і можуть посилити політичну «втомленість» чи аргументи для аудиту допомоги Україні. Враховуючи, що 2025 рік показав наявність реальних пауз у постачанні зброї, питання впливу наративу логічно розглядати як «значну ймовірність кумулятивного впливу».

Зазначений у даному підрозділі матеріал демонструє системний характер російської риторичної агресії, спрямованої на переоформлення міжнародного сприйняття російсько-української війни через нав'язування уявлення про нібито зниження підтримки України з боку демократичних держав. Аналіз наративу показує, що його конструкція базується на декількох ключових механізмах: спотворенні фактів, селективному використанні висловлювань іноземних політиків, створенні псевдо-соціологічних узагальнень та поданні внутрішніх політичних дебатів у західних країнах як ознак «втоми» та стратегічного розчарування. Змістовий аналіз дозволяє встановити, що цей наратив виконує одразу кілька функцій: легітимізацію російських дій як «раціональної відповіді» на «занепад підтримки України», деморалізацію української аудиторії та формування у міжнародній спільноті враження про «неперспективність» допомоги Україні.

Висновки до розділу 2

Підсумовуючи зазначене у даному розділі, доречно визначити, що сучасна війна стала здобутком нового часу саме тому, що багато потрібних для неї завдань можна виконати за рахунок інформаційного компоненту. Чим сильнішим він стає, тим легшим буде виконання цих завдань. Доречно визнати, що перевага буде на боці того, хто вміє працювати з масовою свідомістю. Інформаційно-психологічна війна, яку застосовує Кремль, неможлива без широкого використання спеціальних методів і прийомів впливу, вся багатоманітність яких зводиться до маніпуляції, що вводить суспільство в оману, створюючи неправдиву картину реальності. Інтернет, соціальні мережі, телебачення та радіо країни-агресора допомагають російським пропагандистам поширювати інформацію за допомогою створення певного емоційного настрою серед широкої аудиторії, який усуває психологічний захист - спробу захистити себе від «промивання мізків» пропаганди чи реклами. Завдяки сукупності мовних засобів створюється псевдо-логічна та емоційно приваблива картина, в якій агресія постає як розумна, вимушена, морально вмотивована дія. Така стратегія не тільки впливає на внутрішнє сприйняття в РФ, але й створює хибну рамку для частини міжнародної аудиторії, яка не має доступу до альтернативної інформації, що дозволяє Кремлю маніпулювати і свідомістю міжнародної аудиторії.

Структура публічного дискурсу Російської Федерації у період 2014–2024 років виявляє високий ступінь централізації, цілеспрямованості та узгодженості, що свідчить про його функціонування як інструменту стратегічної комунікації державного рівня. Аналіз основних каналів (звернення президента, брифінги МЗС, виступи Лаврова, матеріали RT і ТАСС) демонструє модель вертикального узгодження риторики, де всі ключові меседжі відтворюють єдині фрейми та наративи, що забезпечує єдність позицій на всіх рівнях, відсутність розбіжностей між офіційними заявами й медійними висловленнями, стабільність наративу. Незалежно від

формату (промови, інтерв'ю, теле-ефіри) меседж лишається незмінним. Синхронізована політична комунікація підсилює ефективність пропаганди та прикриття агресивних дій, що дозволяє Росії не лише формувати внутрішній і зовнішній образ подій, але й підтримувати стійкий інформаційний фронт, здатний чинити опір міжнародній критиці. Доречно зазначити, що формування паралельної реальності через лінгвістичні конструкції є ключовим інструментом російської риторики в контексті російсько-української війни. Мова в цьому випадку використовується не для опису дійсності, а для її переконструювання, легітимації агресії та створення альтернативного наративу, який суперечить міжнародному праву та фактам.

Аналіз еволюції російської риторики щодо України з 2014 року по теперішній час засвідчує системність, послідовність та цілеспрямований характер інформаційно-комунікаційної політики Росії, спрямованої на делегітимацію української державності, виправдання власної агресії та формування вигідного для Кремля міжнародного порядку денного. Зміна дискурсивних акцентів упродовж досліджуваного періоду демонструє, що риторика Росії не є реакційною чи хаотичною — вона функціонує як гнучкий інструмент політичного впливу, адаптований до різних аудиторій, політичних обставин і стратегічних цілей. Встановлено, що у 2014–2015 роках Росія заперечувала власну участь у конфлікті та створювала образ «внутрішньої української кризи». На цьому етапі Кремль формував базові пропагандистські рамки («державний переворот», «громадянська війна», «захист російськомовних»), які мали виправдати незаконну анексію Криму та підтримку збройних формувань на Донбасі. Починаючи з 2016 року Москва почала просувати наратив «зовнішнього управління», що дозволило їй посилити уявлення міжнародної спільноти про Україну як політично залежний, слабкий та неспроможний суб'єкт міжнародних відносин. У цей час відбувається нормалізація війни в інформаційному просторі та переорієнтація риторики на міжнародну аудиторію. З 2019 року починається етап створення ідеологічного фундаменту для повномасштабного вторгнення. Після 24

лютого 2022 року риторика Російської Федерації переходить у фазу відкритої тотальної воєнної пропаганди, стверджуючи, що «непереможна російська армія» швидко ліквідує осередок зла в Україні. Збройні сили України «відразу перейшли на бік Росії» та разом знищують націоналістів. Мирному населенню нічого не загрожує. Своїми діями Росія відновлює свою історичну повноту, збираючи «руський мир» разом у всій його сукупності великоросів, білорусів і малоросів. Починаючи з 2023 року Кремль почав активно просувати наративи «втоми Заходу від України», «готовності Росії до діалогу». Розташування зазначеного наративу у більш широкій системі російських інформаційних операцій засвідчує його тісний зв'язок із стратегічною метою — зрушенням акцентів із агресивних дій Росії на нібито «міжнародну втому» або «неоднозначність позицій Заходу». Динаміка поширення цього наративу в міжнародному медіапросторі свідчить, що він активізується у ключові політичні періоди — перед виборами в країнах ЄС і США, під час переговорів про пакети військової допомоги або при публікації критичних звітів щодо ходу війни. Це вказує на його інструментальний характер і залежність від контексту, що дозволяє Росії адаптивно коригувати зміст для різних аудиторій на наративи, вигідні Кремлю в залежності від ситуації у зоні бойових дій. Кейс «Захід втомився від України» є типовим прикладом риторичної агресії, у межах якої Росія поєднує маніпулятивні техніки, дезінформаційні практики та інструменти психологічного впливу з метою зміни міжнародного дискурсу. Його аналіз підтверджує, що риторична агресія є не супутнім, а ключовим елементом російської інформаційної стратегії, спрямованої на підрив глобальної підтримки України та переорієнтацію уваги міжнародної спільноти.

Отже, у підсумку можна стверджувати, що російська риторика щодо України є інструментом стратегічної комунікації, яка виконує одночасно легітимаційну, мобілізаційну та маніпулятивну функції. Її еволюція демонструє перехід від тактики прихованої інформаційної інтервенції до тотального пропагандистського апарату, спрямованого на зміну політичної

реальності як усередині Російської Федерації, так і на міжнародній арені. Це підтверджує необхідність подальших досліджень агресії в політичній комунікації крізь призму інформаційних стратегій авторитарних режимів та їх впливу на міжнародну безпеку.

РОЗДІЛ 3.

РЕАЛІЇ ВПЛИВУ РОСІЙСЬКОЇ РИТОРИКИ НА СПРИЙНЯТТЯ КОНФЛІКТУ МІЖНАРОДНОЮ СПІЛЬНОТОЮ

3.1. Асиметрія сприйняття російсько-української війни державами світу

Слова 32-го президента США Франкліна Рузвельта, про те, що якщо мир похитнувся в якомусь регіоні, то це сталося у всьому світі, дуже яскраво відображають реакцію країн світу на повномасштабне неспровоковане вторгнення РФ в Україну [29].

Сучасна міжнародна система характеризується високим рівнем поляризації, що проявляється у відмінностях держав щодо оцінки та інтерпретації російсько-української війни. Незважаючи на глобальність конфлікту, реакції різних держав залишаються неоднорідними, що зумовлено як об'єктивними структурними чинниками, так і специфікою державних інтересів. У цьому контексті доцільним є виокремлення груп держав на основі геополітичного критерію, що дозволяє системно описати закономірності їхнього сприйняття війни та відповідної зовнішньополітичної поведінки. На приналежність до конкретного геополітичного групування держав впливає позиція у міжнародній системі (центр, напівпериферія, периферія), інституційна належність до військово-політичних та економічних союзів (НАТО, ЄС, БРІКС, ОДКБ), тип політичного режиму, ступінь залежності від Російської Федерації (енергетична, воєнна, політична чи інформаційна), ступінь залежності від західних інституцій та інтеграції у ліберальний міжнародний порядок, рівень впливу російських інформаційних технологій та пропаганди, особливості історичного досвіду взаємодії з РФ і Заходом. В ході дослідження за сприйняттям російсько-української війни, було виокремлено наступні групи держав: західні демократичні держави, держави стратегічного

балансу (країни Глобального Півдня), держави, залежні від Російської Федерації, держави пострадянського простору з історичною вразливістю до російського впливу, держави-партнери України поза євроатлантичним простором.

Західні демократичні держави (країни ЄС, НАТО, G7) мають високий рівень політичної стабільності та демократії, інтегровані в євроатлантичні структури та відносно незалежні від російських ресурсів. Вони однозначно трактують дії РФ як акт збройної агресії, підтримують Україну у військовому, фінансовому та політичному вимірах, підтримують та ініціюють санкції щодо РФ. У межах цієї групи виділяються лідери підтримки України (Польща, Литва, Латвія, Естонія) та прагматичні союзники, позиція яких обумовлена внутрішніми економічними інтересами (Франція, Німеччина).

Держави стратегічного балансу (країни Глобального Півдня) вирізняються прагненням підтримувати рівновіддаленість між Заходом і Росією. Вони зазвичай займають позицію нейтралітету або обмеженої підтримки тієї чи іншої сторони, мають статус напівпериферії у міжнародній системі, історичні антиколоніальні наративи, прагнуть отримати вигоди від співпраці з різними глобальними акторами, схильні до інформаційного впливу РФ, зокрема через антизахідні меседжі. Це Індія, Бразилія, Індонезія, ПАР, Саудівська Аравія.

У державах, залежних від Російської Федерації наявна російська військова присутність або інтенсивна воєнна співпраця, інтеграція в російські або проросійські безпекові організації, залежність від російських енергоносіїв, авторитарність або гібридність політичних режимів. Це Білорусь, Сирія, Еритрея, Малі, ЦАР. Держави цієї групи схильні підтримувати Росію або утримуватися від критики, що зумовлено структурною залежністю.

Держави-партнери України поза євроатлантичним простором, не будучи членами НАТО чи ЄС, вважають Росію потенційним або актуальним фактором світової загрози. Це Японія, Південна Корея, Австралія, Тайвань.

Вони мають стратегічне суперництво з РФ у азійсько-тихоокеанському регіоні, високий рівень співпраці зі США.

Таким чином застосування геополітичного критерію дозволяє сформувати п'ять груп держав, які демонструють відмінні підходи до оцінки російсько-української війни. Різниця у позиціях пояснюється структурною роллю держав у міжнародній системі, характером політичних режимів, рівнем залежності від РФ, а також впливом інформаційних та історичних чинників. Такий підхід дозволяє поглиблено аналізувати міжнародні реакції та прогнозувати динаміку зовнішньополітичних рішень у контексті війни.

Країни Центрально-Східної Європи не лише географічно об'єднані, але й мають спільне комуністичне минуле, яке вони подолали по-різному в економічній, політичній, ціннісній та світоглядній сферах. Ця група, до якої належать країни Балтії, Балкан, Вишеградської четвірки, а також три європейські країни колишнього СРСР – Україна, Білорусь і Молдова, сьогодні відрізняються за своїми економічними потребами, політичними курсами та культурно-політичними традиціями. У той час, коли Німеччина та Франція виглядали паралізованими та повільними, саме країни Балтії та Польща закрили прогалину в реакції світового співтовариства та виступили з моральною підтримкою України. Вони взяли на себе лідерську роль на початковому етапі повномасштабного вторгнення Росії.

Литва є одним з важливих партнерів України, починаючи з проголошення нашою державою незалежності. Під час аналізу офіційно доступних матеріалів, нормативних документів, доступної статистичної інформації, інтерв'ю уповноважених осіб, повідомлення ЗМІ, можна умовно дійти висновку, що взаємини між країнами були різного ступеню інтенсивності. Відносини між ними суттєво активізувалися після 2014 року, коли Росія анексувала Крим та вторглася на Донбас. Упродовж останніх років Литва активно підтримує ініціативи України, спрямовані на вступ нашої держави до Європейського Союзу, а також поглиблення співробітництва з Альянсом. Литва неодноразово закликала інші країни до необхідності

залучення України до Північноатлантичного альянсу. За допомогою Вільнюса відбулося чимало офіційних зустрічей представників держав-членів цієї організації з Україною, що покращувало взаємні стосунки [47]

У контексті співробітництва протидії російській агресії між офіційним Києвом та Вільнюсом можна зазначити декілька вимірів. Перший стосується підтримки дипломатичних контактів, які залишаються стійкими і незмінними навіть після проведення президентських (навесні 2019 р. в обох країнах були обрані нові глави держав) і парламентських виборів. Литовська сторона продовжує висловлювати підтримку цілісності та суверенності Української держави, засуджуючи окупацію Кримського півострова та агресію Російської Федерації на сході України. Вона першою з держав – членів ЄС розпочала процес запровадження санкцій проти Росії, зокрема після захоплення в полон українських моряків у Керченській протоці 25 листопада 2018 р. Після повномасштабного вторгнення Росії до України у березні 2022 року відбулося ще більше зниження рівня відносин Литви з Росією. Литовська Республіка стала першою країною в ЄС, яка відкликала свого посла Ейтвідаса Баярунаса з Росії та наказала російському послу Олексію Ісакову залишити країну [36]. Цим дипломатичним кроком висловлено чітку позицію щодо агресії Російської Федерації та продемонстровано повну підтримку України. Офіційний Вільнюс у відповідь на повномасштабну агресію проти України вводить санкції щодо припинення транзиту вантажів між Калінінградською областю та основною територією Росії, запроваджує заборону на в'їзд російським громадянам з шенгенськими візами. Литва не тільки активно підтримує запровадження санкцій ЄС, а й виступає за їх посилення. Під час повномасштабного вторгнення Росії на територію України з 24 лютого 2022 року Литва надала Україні військової техніки на 769 мільйонів євро [7].

Литовська Республіка стала першою державою, яка надала Україні летальну зброю для використання у збройному протистоянні з Російською Федерацією. На тлі допомоги від інших великих країн, як США або Велика Британія, допомога від Литви виглядає не дуже великою, але, варто взяти до

уваги розміри країни, кількість населення, ВВП та відстань до агресора. У пакети військової допомоги від Литви включено бронетранспортери, вибухівки, баражуючі боєприпаси, розвідувальні БПЛА, самохідні мінометні установки, командно-штабні машини, переносні зенітно-ракетні комплекси, антидрон-рушниці, всюдихідні автомобілі, вантажівки, бронежилети, аптечки [47].

Під час аналізу офіційно доступних матеріалів, нормативних документів, доступної статистичної інформації, інтерв'ю уповноважених осіб, повідомлення засобів масової інформації, можна умовно дійти висновку, що взаємини між Україною та Німеччиною були різного ступеню інтенсивності. Федеративна Республіка Німеччина була однією з держав-засновниць спочатку Європейських співтовариств, а потім і нинішнього Європейського Союзу (далі – ЄС), завжди мала відчутний вплив на перебіг подій у повоєнній історії континенту. Саме Німеччина була вирішальною мірою причетна до укладання Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Союзом (далі УПС), підписаної в червні 1994 року [81, с.128]. Слід зазначити, що дієвою підтримкою євроінтеграційних прагнень України з боку офіційних кіл об'єднаної Німеччини стала якісно нова форма двосторонніх відносин між державами – політичні консультації на найвищому рівні, започатковані в травні 1998 року у Бонні. Під головуванням президента України Л. Кучми та федерального канцлера Німеччини Г. Коля пройшли перші українсько-німецькі міжурядові консультації під час яких українська сторона підтвердила незмінність курсу на здійснення демократичних перетворень і ринкових реформ. З боку німецького керівництва була підтверджена однозначна підтримка України як важливої складової європейської спільноти. Втім, касетний та кольчужний скандали в Україні, дострокові парламентські вибори й переформатування коаліції у ФРН призвели до відчутного охолодження українсько-німецьких відносин, що спричинило труднощі у просуванні України до чисельно зростаючої об'єднаної Європи [73, с.339]. Кучма був підданий міжнародному бойкоту з

боку лідерів країн і був змушений скоротити зв'язки з Європейським Союзом й піти на зближення із Росією, президент якої Володимир Путін виказував йому всебічну підтримку.

За часи виконання Ангелою Меркель обов'язків канцлера, динаміка українсько-німецьких відносин почала знижуватися. Під час промови на 42-й Мюнхенській конференції з політики безпеки (12 лютого 2006 року) канцлер зазначила, що перспектива членства в НАТО України та Грузії не має бути автоматичною реакцією [73,с.341]. Відомий німецький політолог В. Шнайдер-Детерс зазначив, що Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини запропонувало лише політику сусідства «зі знаком плюс», маючи неприкритий намір запобігти виникненню вакууму між ЄС і Росією [73, с. 342].

Одночасно Росія послідовно намагалася перетворити Німеччину на центр свого впливу в Західній Європі, надаючи преференції німецькому бізнесу та залучаючи німецьких політиків до власних проєктів. До 2035 року ФРН планувала завершити «вихід із атомної енергетики» та розраховувала на безперебійні поставки російського газу для теплових електростанцій. Прикладом тому є Договір на будівництво Північного потоку, який було укладено між російською компанією «Газпром» і німецькою компанією «BASF» у 2005 році [81, с.129]. «Північний потік» був спроектований для транспортування російського природного газу до Німеччини, обходячи Україну та Польщу через Балтійське море. Через це уряд ФРН послідовно підтримував побудову газопроводу «Північний потік-2», що виглядало як потурання російській агресії й призвело до загострення відносин зі США, які пропонували Німеччині купувати їхній скраплений газ. Пізніше компанія «BASF» продала свою частку у проєкті «Північний потік» «Газпрому», і проєкт став контролюватися виключно російською стороною [81, с.130]. Незважаючи на енергетичну залежність від Росії, ФРН спромоглася взяти на себе ініціативу очільника зусиль країн Західної Європи з припинення російської агресії. Саме за наполяганням Німеччини на засіданні Європейської

Ради 17 квітня 2014 року було схвалено рішення про запровадження трьох рівнів санкцій проти Російської Федерації. Така концептуальна зміна у відношенні до Росії, а також визначення агресії РФ, як загрози європейській безпеці, мали стратегічне значення. Проте, німецька протидія російській агресії виявилася для росіян неочікуваною. Враховуючи, що Німеччина є найпотужнішим європейським споживачем російських енергоносіїв, «Газпром» призупинив будівництво газопроводу «Південний потік» з метою маніпулювання ситуацією. Заради забезпечення безперебійних поставок російських енергоносіїв уряд А. Меркель послідовно блокував заходи, спрямовані на надання Україні перспективи членства в ЄС. Після анексії Криму, попри запровадження помірних санкцій проти РФ, ФРН намагалася завершити будівництво газопроводу «Північний потік-2», відкидаючи застереження з боку урядів України, Польщі та США [81, с.125]. Отже, на той час в комплексі інтересів правлячих кіл Німеччини зацікавленість в економічній співпраці з РФ переважувала реалістичне сприйняття загроз європейській безпеці. Під час переговорів у «нормандському форматі» Німеччина обмежувалася невизначеним статусом посередників, уникаючи надання будь-яких гарантій виконання досягнутих домовленостей та покладаючись на деескалацію та замороження конфлікту. Питання про відновлення контролю України над окупованими районами Донецької і Луганської областей та АР Крим, включаючи їх повернення під державний суверенітет України, урядові кола Німеччини оминали. Проте, хоча на певному етапі участь Німеччини у переговорах в рамках Мінської тристоронньої контактної групи сприяла деескалації військового конфлікту, її прихильність до співпраці з РФ та половинчастість ролі в переговорах довкола врегулювання конфлікту в Донбасі не змогли упередити перехід російського керівництва до повномасштабного вторгнення в Україну.

24 лютого 2022 року стало днем зміни епох. Спочатку спостерігалась деяка стриманість позицій ФРН з приводу російської агресії. Вона з неабиякими труднощами долала шлях від несподіваної розгубленості до

спротиву рашизму. Промовляючи до німецького Бундестагу (у березні 2022 року), В.Зеленський наголошував, що «за три тижні війни за наше життя, за нашу свободу ми переконались у тому, що ви – ніби знову за стіною. Так, не Берлінською. Але посеред Європи. Між свободою і неволею. І стіна ця міцнішає з кожною бомбою, яка падає на нашу землю... З кожним рішенням, яке не ухвалюється заради миру...Канцлере Шольц! Зруйнуюте цю стіну. ... Підтримайте нас!» [21,с.59]. Проте, попри певне несприйняття низкою німецьких політиків Президента України, його натиску і «турборежиму», заданого Європі, Німеччина розпочала «руйнування цієї стіни». Результати давалися визнавати: вагомим свідченням підтримки України стало 9 зібрань (впродовж року війни) міністрів оборони кількох десятків країн світу у форматі «Рамштайн» та, відповідно, прийняті на них рішення щодо підтримки України. Взагалі під час першої конференції 22 квітня 2022 року понад 30 країн погодилися виділити більш за 5 мільярдів доларів США. Федеральне міністерство оборони Німеччини надало дозвіл на передачу Україні 50 одиниць зенітних самохідних установок Gepard виробництва Krauss-Maffei Wegmann, БПЛА і протитанкових мін. Окрім того, Крістіне Ламбрехт, федеральний міністр оборони Німеччини, також оголосила про низку інших заходів, зокрема про участь у навчанні українських солдатів використанню броньованої гаубиці PzH 2000, далекобійної зброї, яку Нідерланди планували направити в Україну [20].

Важко переоцінити внесок, який країни-члени Європейського Союзу здійснили у відповідь на російську агресію. Незважаючи на повільний та неспішливий підхід до прийняття зовнішньополітичних рішень, а також на громіздкі процедури та внутрішні розбіжності, 27-членний блок доволі швидко відреагував. Такій реакції сприяв і встановлений Президентом України «турборежим» для Європи. На мій погляд, самим ефективним механізмом координації дій демократичних держав щодо підтримки України у боротьбі з військовою агресією Росії є Контактна група з питань оборони України, відома як «Рамштайн», що об'єднує 54 демократичні країни. Зустрічі

у форматі «Рамштайн» з квітня 2022 року – це дипломатичні зустрічі, на яких беруть участь міністри оборони та представники вищого військового керівництва з кількох десятків країн світу з метою синхронізації та координації надання військової допомоги, зброї та обладнання Україні для прискорення завершення війни. Станом на кінець жовтня 2025 року проведено 31 зустріч у цьому форматі. Кількість проведених зустрічей є індикатором вагомості українського питання для міжнародного співтовариства. Поступове збільшення кількості країн-учасниць та характер ухвалених рішень свідчать про те, що коаліція з військової акції поступово перетворюється на політичну.

За весь час глобального протистояння (станом на кінець лютого 2025 року) між цивілізованим демократичним та авторитарним світом, де Україна створює надійний захист для всієї Європи, близько 40 країн світу надали Україні військову, гуманітарну та фінансову підтримку на суму понад 267 млрд доларів. Європейський Союз став провідним у наданні допомоги Україні, із загальною сумою допомоги, що наблизилася 50 мільярдів доларів. Країни Балтії та Польща залишаються лідерами з погляду частки допомоги Україні: Естонія витратила на допомогу Україні 0,76 млрд доларів, Латвія – 0,57 млрд доларів, Литва – 1,11 млрд доларів, Польща – 5,03 млрд доларів. Допомогу на 14,81 млрд доларів надала Україні Велика Британія. Від початку повномасштабної війни найбільшу допомогу Україні надали США – 114,15 млрд доларів. За обсягом допомоги Німеччина знаходиться на другому місці – 17,26 млрд доларів [76].

На сьогодні Російська Федерація є найбільш підсанкційною країною світу і наразі саме санкції повинні стати дієвим інструментом впливу на країну-агресора з боку цивілізованої світової спільноти [62]. Станом на кінець липня 2025 року Радою ЄС ухвалено 18 пакетів економічних та індивідуальних санкцій у зв'язку з військовою агресією Росії проти України [62]. Проте, попри санкції, запроваджені США та її союзниками, російська економіка і торгівля тримаються напрочуд добре.

Ретельний аналіз матеріалу свідчить, що завдяки військовим, енергетичним та економічним важелям впливу Москві вдається тримати «коло друзів», яке можна розділити на три групи [27]:

Перша група - країни з «коаліції невдах». Вони мають багато спільного – у них майже однаковий стан економіки, вони залежать від інших держав, є небезпечними не тільки для туристів, а й для своїх громадян, тому постійно зростає кількість біженців. Жодна з них не є демократією. Існування деяких з них, як-от Сирія, безпосередньо залежать від російських військ чи найманців. Інші країни, такі як Еритрея, самі є світовими вигнанцями, котрі покладаються на дипломатичну підтримку Росії в Раді Безпеки ООН. До цієї ж групи можна додати «країни-вигнанці», що порушують міжнародне право, розв'язуючи війни, розробляючи ядерну зброю, та ігнорують санкції ООН. Це – Північна Корея та Іран, Білорусь та Малі.

Друга група країн становить «товариство радянської пам'яті» [27]. Не пропонуючи серйозної дипломатичної чи військової допомоги, вони схилиються на бік Росії, повторюючи російські аргументи про те, що у війні винна експансія НАТО чи сама Україна. Алжир, Ангола та Південна Африка, сповідують симпатії до Росії частково через історичні зв'язки з Радянським Союзом; або, що ще більш іронічно, тому, що вони пам'ятають СРСР як союзника пригноблених народів у боротьбі з імперіалістами. Російська дипломатія в Африці зосереджена на допомозі у сфері безпеки та продажу зброї. Вона набуває впливу в Малі й Центральноафриканській Республіці - країнах, що відрізані від західних поставок через перевороти і порушення прав людини [27].

Третя група країн – «вісь опортуністів» розглядає західні санкції як шанс покращити стан економіки своєї країни шляхом збільшення власної торгівлі з Росією на сприятливих для себе умовах [27]. Російсько-українська війна серйозно вплинула на енергетичний сектор Індо-Тихоокеанського регіону через те, що Росія значно зменшила постачання енергоресурсів до Європи, частково через свою політику енергетичного шантажу, а згодом – унаслідок

санкцій, та перерозподілила їх до вищезгаданого регіону. Це, певною мірою, сприяло формуванню особливої позиції країн стосовно російсько-української війни. Офіційно вони підтримують свою нейтральність. Проте, варто уваги те, що останнім часом Пекін постачає до Росії двигуни для крилатих ракет і безпілотників, обладнання для виробництва балістичних ракет та мікросхеми, необхідні для військової техніки [67]. Це допомагає Росії відновити свою оборонну промисловість та зменшити вплив санкцій та контролю над експортом. При цьому Пекін наполягає, що співпраця з державою-агресором не шкодить економічним зв'язкам з Європою [67]. Влада Китайської Народної Республіки не висловила чіткої позиції щодо війни: з одного боку, не підтримала Російську Федерацію, коли ООН голосувала за резолюцію із засудженням вторгнення в Україну, а з іншого — не виступила проти вторгнення. На річницю вторгнення Росії в Україну 24 лютого в Китаї був оприлюднений «мирний план» щодо війни. Він здобув підтримку Білорусі, Ірану, Казахстану і Угорщини. Володимир Путін погодився, що план можна використати як основу для мирного врегулювання. Інші країни, зокрема США, вважають, що китайська ініціатива допомагає Кремлю [24] стосовно російського вторгнення в Україну, Індія також зайняла формально нейтральну позицію. Хоча країна відкрито не підтримує російську агресію та закликає до мирного врегулювання конфлікту через дипломатичні зусилля, вона уникає відкритої критики дій РФ. Крім того, Індія відмовляється приєднуватися до західних санкцій або вводити власні обмежувальні заходи. У своїх політичних комунікаціях Індія намагається підтримувати зв'язок з обома сторонами конфлікту, проте надає перевагу співробітництву з Росією. Офіційне Делі виступає проти розриву торговельних, енергетичних і військово-технічних зв'язків з Москвою. Вони розглядають ці зв'язки як невід'ємну частину своєї суверенної зовнішньої політики, яка базується на принципі уникнення монополії одного глобального гравця і максимальному розширенні присутності Індії у світі. Завдяки знижкам при купівлі енергоносіїв на тлі підвищення світових цін на нафту та вугілля офіційний Делі планує вирішити

свою енергетичну кризу, яка триває понад півроку. Тому, не дивно, що вже у перші тижні війни залежна на 80% від імпорту енергоносіїв, Індія не просто не відмовилася від поставок російських енергоносіїв, а наростила їхній імпорту [34]. Доречно визнати, що на підтримку дій Кремля позитивно впливає те, що в масовій свідомості індійців Росія усталено сприймається як «старий друг» зі спогадами про індійсько-радянську дружбу та партнерство. Конфлікт в Україні розглядається як відомий приклад так званих «подвійних стандартів», що спричиняє сильний ідейно-культурний та політичний опір закликам Заходу до приєднання до антиросійських заходів.

Доцільно звернути увагу ще на країну, яка займає унікальне місце у всьому контексті українсько-російського протистояння. Сприйняття Туреччини як «друга» України у масовій свідомості сформувалося від самого початку повномасштабної війни, і це в значній мірі стало можливим завдяки використанню Україною турецьких безпілотників «Байрактар». Пізніше Туреччина запропонувала свої послуги в якості посередника на україно-російських переговорах. Під керівництвом офіційної Анкари та ООН була запроваджена Зернова ініціатива, спрямована на вивезення сільськогосподарської продукції через порти Одеси, Чорноморська та Південного. Одночасно Анкара закрила протоки в Чорному морі для російських військових кораблів, що суттєво обмежило можливості агресора на південному напрямку. Однак викликає неабияке здивування перехід десятків російських компаній, які опинилися під європейськими санкціями, до Туреччини. Крім цього, Туреччина не лише не закрила своє небо для російських цивільних літаків, але й навпаки, створила ряд авіакомпаній, які спеціалізуються на перевезенні російських туристів до курортів. У готелях ці туристи вже можуть розраховуватися картками російської платіжної системи «Мир» – єдиною альтернативою для громадян Російської Федерації після виходу з країни Visa і Mastercard. Туреччина – єдина країна НАТО, яка не має наміру приєднуватися до міжнародних санкцій проти країни-агресора. Згідно з офіційним поясненням, Анкара виступає проти санкцій як інструменту

міжнародної політики і погоджується лише з тими, які прийняті на рівні ООН всіма країнами світу. Варто зазначити, що Анкара і надалі буде утримуватися від будь-яких дій проти Росії, які можуть завдати шкоди турецькій економіці тому, що найбільший потік туристів, що складає близько 4,6 мільйона осіб, прибуває до Туреччини із Російської Федерації, понад половина імпортованого газу теж з Росії [35].

Доречно визначити, що протистояння між «двома світами» хвилює не тільки обидві сторони, а також нейтральні країни. Проте, незважаючи на ефективну інформаційну боротьбу, до якої залучилися уряд та українське суспільство з самого початку повномасштабного вторгнення, реакція держав з усього світу була неоднозначною: частина країн підтримала Україну, частина країн взяла сторону Російської Федерації; а деякі утрималися від приєднання до будь-якої з груп, маючи на меті мінімізацію ризиків від цього конфлікту. Під час узагальнення матеріалу з'ясовано, що мета у всіх країн майже однакова – добробут своєї держави та своїх громадян, але шляхи для її досягнення різні. Варто зазначити, що країни, які мають добре розвинену економіку обрали можливість спільно діяти на світовій арені заради демократичних цінностей, стабільності, співпраці і взаєморозуміння та надали моральну, військову, фінансову підтримку Україні. Наразі ці країни потерпають теж від санкцій, які вони запровадили проти Росії, проте намагаються переорієнтувати свою економіку, щоб уникнути залежності від російських енергоносіїв. Більшість країн продовжує надавати допомогу Україні, розуміючи, що «Україна бореться не лише проти загарбника, але й за Європу» [74].

Інші країн, під впливом Кремля підтримують Російську Федерацію або виказують нейтральну позицію до українсько-російського конфлікту. «Скидається на те, що, де б росіяни не з'явилися, вони всюди втручаються в політичні справи», – каже Самуель Рамані, автор книги «Росія в Африці» [27]. Російська пропаганда просуває ідею, що Москва є єдиним гарантом безпеки як в окремому регіоні, так і в світі, а Захід не є достатньо надійним союзником.

Ця інформаційна експансія підкріплюється дешевим російським газом (та, в меншій мірі, нафтою), допомогою місцевим елітам, а саме, постачання зброї та направлення російських найманців у разі необхідності. Платою за це для Росії стає підтримка цих держав на світовій арені. Інші країни, ховаючись за гаслом «Безпека та добробут свого народу понад усе», утримуються від засудження Росії за повномасштабне несанкціоноване вторгнення, продовжують співпрацювати з державою-агресором, аргументуючи, що погоджуються лише з тими санкціями, які прийняті на рівні ООН всіма країнами світу.

3.2. Досвід України у протидії російській інформаційній агресії

За оцінками ООН конфлікт на Сході України є одним з найсмертоносних в Європі з часів Другої світової війни [3,с.13]. Свідомо чи несвідомо у ньому задіяне не тільки все населення країни, яке стало об'єктом агресії, а й міжнародне співтовариство. Для протидії інформаційній агресії, а також для забезпечення безпекової ситуації у світі необхідна переоцінка своїх власних зовнішніх та внутрішніх пріоритетів. Варта уваги думка німецького філософа і психолога Еріха Фромма (1900-1980), який у своїй фундаментальній праці «Анатомія людської деструктивності» (1973 року), звернув увагу на те, що людині, як істоті, важливо опиратись на певну систему моральних координат – розділяти добро і зло, щоб протистояти зовнішнім загрозам [25, с.78]. Коли людина чітко ідентифікує себе з певним суспільством, бачить себе частиною групи, єдиної держави, вона «обростає моральним корінням», оскільки суспільство пропонує їй певну систему координат, яка допомагає всім колективно вижити в найскладніших ситуаціях. Адже недарма найменше піддаються маніпулюванню люди з чітко вираженою соціальною і політичною позицією, оскільки маніпулятивні дії невід'ємно співвідносяться із соціокультурною ідентичністю, освіченістю, груповою солідарністю [25,с.80]. Законодавча база України має ряд нормативних актів, які сприяють створенню

ідентифікації населення з українським суспільством, завдяки дії яких вдається протистояти агресії Росії з 2014 року, а саме:

1. Конституція України визначає Україну як суверенну та незалежну державу з власною мовою, культурою та ідентичністю. Вона гарантує права громадян на збереження своєї національної самобутності та розвиток українського суспільства.

2. Закон «Про громадянство України» допомагає встановити юридичний зв'язок громадян з українським суспільством [51].

3. Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної» визначає статус української мови як державної мови України та забезпечує право громадян на використання та розвиток української мови [52].

4. Закон «Про культуру» регулює відносини у сфері культури та сприяє її розвитку. Він встановлює механізми підтримки національних та культурних цінностей, сприяє розвитку національних традицій, мистецтва та інших аспектів культурного життя українського суспільства [53].

5. Закон «Про освіту» допомагає збереженню та розвитку української культури, історії та національної свідомості [54].

6. Закон «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» визначає загальні принципи національної політики України, включаючи заходи щодо зміцнення національної ідентичності, розвитку мови, культури та освіти [55].

Доцільно визнати, що спроба позбавлення українців власної національної ідентичності не нова, вона активно використовувалась як царським режимом, так і радянською владою. Останнім часом з'являється багато історичних міфів, які деструктивно впливають на свідомість українців. Проте, з метою протидії спробам викривлення історико-правової реальності в Україні діє Центр протидії дезінформації, який створено Указом Президента України при Раді національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року [42, с.108]. Його діяльність сфокусована на виявленні та аналізі поточних,

попередженні прогнозованих загроз інформаційній безпеці України у контексті історичних та історико-правових фальсифікацій. В сучасних умовах володіння інформаційною зброєю, засоби захисту від неї стають одним з головних завдань забезпечення національної безпеки держав. Наша держава захищає національні інтереси у інформаційній сфері завдяки реалізації низки програм гуманітарного, економічного, військово-технічного та наукового характеру:

1.Встановлення широкої мережі незалежних ЗМІ та журналістських організацій, які виступають проти дезінформації. Це дозволяє широкому колу громадян мати доступ до різноманітної інформації та отримувати об'єктивну картину подій.

2.Використання соціальні мережі та інтернет-платформи для поширення правдивої інформації та спілкування з громадянами. Уряд та активісти розробляють контент, який відповідає на дезінформацію та пояснює правдиву ситуацію.

3.Проведення цілодобового марафону, який розпочали провідні телеканали України з 24 лютого 2022 року (станом на 01.12.2025 це 1377 день марафону). Завдяки безперервній роботі засобів масової інформації, організацій громадянського суспільства та освітнім заходам, українці стали критичними до отриманої інформації та навчилися розпізнавати дезінформацію. Варто зазначити, що правдива інформація сприяє зміцненню резистентності громадян проти інформаційної агресії.

В сучасному світі будь-яку війну виграє той, хто виграє війну інформаційну [71]. І той, хто обирає виключно оборонну тактику, апріорі програє. Треба вміти як реагувати, так і задавати інший контекст дискурсу в світовому інформаційному просторі [71]. Доречним буде зазначити, що дипломатична команда Президента України з лютого 2022 року застосовує новий стиль дипломатії, який можна охарактеризувати як «турборежим» – інтенсивний, ризикований, але водночас обдуманий. Цей підхід викликає значні зміни в правилах гри на міжнародній арені і для багатьох традиційних

європейських дипломатів є неприйнятним. Інколи він виявляється дуже агресивним, майже нечемним, дуже публічним та орієнтованим на цифрову аудиторію. У своїй зовнішній політиці Україна керується правилом: «Будь-що, аби спрацювало». Обираючи такий шлях, команда та сам Президент України усвідомлювали, що доведеться порушити усталені дипломатичні протоколи. Здебільшого раніше дипломатія працювала за зачиненими дверима. Проте, у сучасній війні такими методами не перемогти. На відміну від традиційної дипломатії, українська дипломатія орієнтована на зарубіжну, міжнародну, світову громадськість, має відкритий характер дипломатичної діяльності. Необхідно зазначити, що в умовах циркуляції інформації в режимі реального часу перевагу отримує та сторона, яка здатна донести до світової спільноти відомості про конфлікт під вигідним для себе кутом зору [28,с.26]. Найцінніша її особливість це те, що громадськість може виступати провідником державних чи національних інтересів на рівні з офіційними колами – переговорна якість дипломатії в її публічній формі перетворюється на комунікацію з публікою, отже має неформальний зміст і є багатовекторною. Це стає дієвим чинником прийняття рішень поряд із професійними службовцями зовнішньополітичних відомств.

21 вересня 2022 року Президент України Володимир Зеленський звернувся до Генеральної Асамблеї ООН із попередньо записаним відео, виклавши п'ять «необговорюваних» умов для «формули миру» (далі «формула»). Докладний зміст «формули» з 10 пунктів був оприлюднений Президентом України Володимиром Зеленським 15 листопада 2022 року під час Саміту лідерів G20 на Балі в Індонезії [75]. Вона відноситься до комплексу пропозицій та кроків, спрямованих на врегулювання конфлікту на сході України та досягнення мирного врегулювання в регіоні. «Формула» включає такі аспекти, як повне припинення вогню, відведення російських військ і припинення бойових дій, звільнення полонених і депортованих осіб, гарантії безпеки, проведення вільних та чесних виборів під наглядом міжнародних організацій, відновлення контролю над державним кордоном, а також

вирішення гуманітарних питань. Важливим аспектом є також відновлення економічних та соціальних зв'язків у регіоні.

Однією з пропозицій «формули» є радіаційна безпека, як важлива складова збереження здоров'я населення та навколишнього середовища. Варто підкреслити, що війна в Україні призвела до появи радіаційної та ядерної небезпеки у всьому світі. Атаки на ядерні об'єкти України несуть в собі потенційні серйозні гуманітарні загрози. Отже, всі атомні енергетичні об'єкти та станції в Україні мають працювати в безпечних умовах під непорушним українським контролем. Російські військові сили повинні залишити територію Запорізької АЕС, і ця територія має бути повністю очищена від військового обладнання та персоналу. МАГАТЕ має відігравати провідну роль у підтримці ядерної безпеки та впровадженні гарантій на цивільних ядерних об'єктах. [75]. Інша пропозиція – це продовольча безпека. Доречно зазначити, що Україна є одним з найважливіших світових ринків експорту зерна та сільськогосподарської продукції. Питання продовольчої безпеки має бути позбавлене збройної складової (deweaponized) [75]. Дії, які перешкоджають виробництву та розподілу продовольства, призводять до створення загроз на глобальному рівні. Необхідно гарантувати вільне, безпечне та необмежене судноплавство в акваторіях Чорного та Азовського морів, повернути Україні контроль над її портами, розбудувати нові портові споруди та розширити діапазон українських продуктів, які відправляються морським транспортом.

Варто звернути увагу і на енергетичну безпеку. Знищення життєво важливих цивільних об'єктів є неприйнятним. Захист енергетичної інфраструктури України має бути забезпечений належно, аби гарантувати безпеку цивільного населення та важливих інфраструктурних об'єктів. Напади на об'єкти енергетики, особливо в холодну пору року, та використання морозу як зброї стали причиною регіональної та міжнародної загрози, що впливає на світовий ринок та ціни на основні енергетичні ресурси та електроенергію загалом.

Слід підкреслити, що відновлення територіальної цілісності України є одним із найважливіших принципів міжнародного права. Суверенітет, незалежність, єдність і територіальна цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів, що поширюються на її територіальні води, повинні поважати відповідно до Статуту ООН і принципів міжнародного права [75]. Відновлення світового порядку та дотримання принципів Статуту ООН може досягнути через відновлення територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів.

Доречно зазначити, що Росію слід притягнути до відповідальності за всі дії, що суперечать міжнародному праву в контексті України, в тому числі за акти агресії, які порушують положення Статуту ООН, а також за будь-які порушення міжнародних норм гуманітарного права та прав людини.

Слід звернути увагу, що конфлікт в Україні спричинив значні екологічні руйнування, які призвели до небувалого рівня забруднення, погіршення стану екосистем і винищення багатьох біологічних видів не тільки в Україні, але й у ширшому регіональному та глобальному масштабі. Подібне нанесення шкоди довкіллю є порушенням міжнародного кримінального права.

Саміт на Мальті, де були представники 66 країн з усіх континентів, розпочався 28.10.2023 та засвідчив, що «формула» поступово стає глобальною. Щодо кожного пункту «Формули миру» сформовані групи держав, які зосередилися на їх реалізації. Фінляндія залучається до гуманітарного розмінування тому, що надавала допомогу у цьому питанні [13]. Влада Норвегії та уряд Швеції мають намір приєднатися до реалізації пункту «формули» щодо радіаційної та ядерної безпеки. Швеція ж ще виявила бажання розробити кроки з екологічної безпеки [13]. Офіційна Анкара заявила про бажання «виступити лідером у реалізації пункту «формули» щодо продовольчої безпеки [13]. Польща та Словаччина будуть патрунувати транспортування українського зерна суходолом після виходу Російської Федерації із «зернової угоди».

Варто звернути увагу, що конфлікт в Україні не єдиний і, швидше за все, не останній у світі, а така формула могла б стати фундаментом для вирішення інших міжнародних криз. Основа мирного врегулювання має бути сформована з української перспективи, адже конфлікт відбувається на території України. Проте, наша країна розгляне пропозиції від будь-якої країни. Для України дуже корисним буде досвід та погляди тих держав, які щиро прагнуть миру і не намагаються використовувати мирний процес для зміцнення власних відносин з Росією на шкоду Україні. Адже мова йде про життя і долі реальних людей.

Доречно визначити, що міжнародні загрози не знають кордонів, вони є взаємозалежними та вимагають вирішення на різних рівнях: міжнародному, регіональному та національному. Спроби будь-якої окремої держави самотійно забезпечити безпеку від цих загроз зазнають невдачі, адже ефективна протидія можлива лише за умови спільних дій всіх учасників міжнародної арени. Всі цивілізовані країни повинні систематично працювати над розробкою нової структури світової безпеки та зміцненням міжнародного гуманітарного права, щоб захищати демократичні цінності від загроз міжнародного тероризму. Варто зазначити, що для забезпечення майбутнього безпекового статусу України критично важливим є її взаємодія з Європейським Союзом та НАТО, адже ці організації взаємно підсилюють ролі одна одної. Отже, на сьогоднішній день стає зрозуміло, що Україна має значний вплив на формування нового порядку в світовій безпеці. За словами міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби: «Україна пройшла шлях від Попелюшки до капітана Марвел: спочатку була як та напівсирітка, яку до сліз шкода і треба підтримати в біді, — а згодом перетворилася на супергероя, що прилітає у вирішальний момент і всіх рятує» [68].

Опрацювання матеріалу дозволило, використовуючи важливий елемент стратегічного планування та прийняття стратегічних управлінських рішень, визначити в інформаційному просторі сильні і слабкі сторони, можливості і загрози, що впливають з сучасної реальності та в майбутньому нададуть

можливість, на мою думку, розробити ефективні стратегії відповідно до потреб і викликів (Таблиця 3).

Таблиця 3

**SWOT-аналіз сучасного стану внутрішнього та зовнішнього
безпекових середовищ у інформаційній сфері України**

Сильні сторони	Слабкі сторони
Безмежний науковий потенціал у сфері інформатизації та зв'язку.	Відставання у виробництві наукоємних та високотехнологічних продуктів, зокрема у сфері телекомунікаційних засобів і технологій.
Чимала мережа інформаційно-телекомунікаційних компаній – провайдерів зв'язку. Існування безмірної кількості магістральних оптоволоконних ліній зв'язку.	Недостатня інтеграція в загальну систему міжнародної інформаційної безпеки.
Велика привабливість та прибутковість інформаційно-телекомунікаційної галузі.	Недостатня захищеність національного інформаційного простору від інформаційної експансії іноземних ЗМІ.
Здатність політичного керівництва діяти у напрямку діджиталізації суспільства, що сприяло активізації роботи Міністерства інформаційної політики як координатора протидії російській пропаганді.	Неможливість інформаційного покриття окупованих територій України.

Посилення національної самосвідомості населення	Відсутність системи стандартизації для інформаційних продуктів та послуг.
Відсутність російських ЗМІ в державному українському медіапросторі.	Низька пропускну здатність державних сервісів.
Можливості	Загрози
Удосконалення стратегії безпеки інформаційно-телекомунікаційних систем, що працюють у сферах управління державою, оборони, банківської сфери та інших галузях економіки, а також систем управління об'єктами критичної інфраструктури.	Розповсюдження у міжнародному інформаційному просторі викривленої, недостовірної та прихованої інформації, що спричиняє шкоду національним інтересам України.
Поліпшення нормативно-правової бази для забезпечення захисту державних структур.	Зростання випадків кіберзлочинності та кібертероризму, що становить загрозу стійкому та безпечному функціонуванню національних інформаційно-телекомунікаційних систем.
Приведення національних стандартів і технічних регламентів для застосування інформаційно-комунікаційних технологій, згідно з відповідними міжнародними стандартами.	Поширення негативних інформаційних впливів, спрямованих на підрив конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності кордонів України.
Розширення доступних інформаційних сервісів та	Зростання непрогнозованого потоку інформаційних повідомлень

удосконалення спектру інформаційних послуг для різних груп населення за рахунок репутації надійного джерела інформації.	
Підвищення технологічної конкурентоспроможності України в галузі інформатизації та зв'язку.	Ризик втрати висококваліфікованих фахівців на користь зарубіжних конкурентів.
Розширення асортименту інформаційних послуг та підвищення якості обслуговування на державних інформаційних ресурсах.	Непербачуваність сценарію врегулювання російсько-українського конфлікту
Завоювання українськими ІТ-фахівцями світового інформаційного простору	Вразливість численних електронних баз даних, у тому числі баз персональних даних громадян України.

Висновки до розділу 3

Виходячи з зазначеного можна визначити напрямки протидії російській інформаційній агресії в український медіа простір. Для удосконалення нормативно-правового та організаційного забезпечення функціонування національного інформаційного простору з метою прискорення євроінтеграції необхідно насамперед вдосконалити законодавство в інформаційній сфері та привести його у відповідність до міжнародних стандартів. Одночасно потрібно стимулювати пошук шляхів розвитку вітчизняного виробництва конкурентоздатних засобів інформатизації та зв'язку, з метою зменшення стратегічної, технічної і технологічної залежності від інших країн. Також, для підвищення збільшення обсягу, якості та конкурентоспроможності українського інформаційного простору потрібно сприяти розвитку власного інформаційного продукту виробниками та поширювачами. Варто

стимулювати створення та підтримку мережових соціальних структур, що мають на меті захист національних інтересів України в інформаційному просторі. Доцільно додати, що інтеграція в міжнародні інформаційно-телекомунікаційні системи та організації повинна бути тільки на рівноправних, економічно доцільних умовах. Такі дії необхідні для збереження інформаційного суверенітету. Одночасно варто підвищувати рівень підготовки кадрів для проведення інформаційного протиборства шляхом міжвідомчої кооперації та централізації навчання як технічних спеціалістів так і керівного персоналу.

Варто визнати, що реакцію країн світу на повномасштабне неспровоковане вторгнення Російської Федерації в Україну яскраво відображають слова Франкліна Рузвельта, 32 президента США, про те, що, якщо мир похитнувся в якомусь регіоні, то це сталося у всьому світі. Країни були змушені стати на чийсь сторону. Проте, незважаючи на ефективну інформаційну боротьбу до якої залучилися уряд та українське суспільство з самого початку повномасштабного вторгнення, реакція держав з усього світу була неоднозначною: частина країн підтримала Україну, частина країн стала на бік Російської Федерації; а деякі утрималися від приєднання до будь-якої з груп, маючи на меті мінімізацію ризиків від цього конфлікту. Ось чому до теперішнього часу відсутні реальні результати реалізації протидії інформаційній агресії з боку Росії. З огляду на це не зайвим буде ще раз акцентувати увагу на необхідності спільної опозиції до Росії, яка вже стала одним із символів нового об'єднання на Заході. Тому з метою співпраці у протидії російській дезінформації та пропаганді Міністерство культури та інформаційної політики України запропонувало створити «Інформаційний Рамштайн» – єдиний інформаційний фронт України та країн-союзниць [23,с.182].

Усвідомлюючи, що той, хто обирає виключно оборонну тактику, апріорі програє, Україна змушена в короткі терміни виробити свій дипломатичний стиль. На відміну від традиційної дипломатії, українська дипломатія

орієнтована на зарубіжну, міжнародну, світову громадськість, має відкритий характер дипломатичної діяльності. Необхідно зазначити, що в умовах циркуляції інформації в режимі реального часу перевагу отримує та сторона, яка здатна донести до світової спільноти відомості про конфлікт під вигідним для себе кутом зору.

ВИСНОВКИ

У першому розділі проведено комплексне теоретичне узагальнення сутності поняття «агресія» в міжнародному праві, політичній науці та комунікаційних студіях, що дозволило сформулювати міждисциплінарну основу для подальшого аналізу російської риторики у міжнародному контексті. Дослідження показало, що в міжнародно-правовому дискурсі агресія розглядається як найтяжчий акт порушення миру, що має чіткі ознаки, визначені Резолюцією ГА ООН 3314 (1974), з акцентом на фізичний характер застосування сили між державами. Водночас у політології поняття агресії набуло ширшої інтерпретації: воно трактується не лише як акт воєнного нападу, але і як форма цілеспрямованого впливу, що змінює поведінку інших акторів через тиск, залякування, домінування або підлив суверенітету.

Еволюція терміна в науковому дискурсі показала поступовий перехід від вузького трактування агресії, як військової дії, до більш комплексного, що включає психологічну, інформаційну та комунікативну складові. Саме комунікаційний підхід дозволив розглядати агресію як стратегічну мовно-дискурсивну практику, спрямовану на формування певних інтерпретацій подій, вплив на емоційний стан аудиторії та легітимацію власних дій у міжнародному середовищі. Таким чином, риторична агресія постає як окремий різновид агресивної поведінки держави, реалізований через мову, символи та наративи.

У розділі виокремлено та систематизовано ключові концептуальні підходи до дослідження агресії у політичній комунікації, зокрема конфліктологічний, дискурсивний, пропагандистський та соціально-психологічний. Їхнє поєднання дозволяє розглядати політичну агресію як багатовимірне явище, що має одночасно структурний (інституційний), змістовий (наративний), функціональний (маніпулятивний) та перцептивний

(емоційний) виміри. Встановлено, що саме міждисциплінарність забезпечує можливість комплексного аналізу таких феноменів, як російська риторика щодо України, оскільки вони поєднують правові порушення, політичні інтенції, інформаційні технології та психологічні впливи.

Отже, перший розділ створив теоретичну платформу для подальшого дослідження риторичної агресії Росії, визначивши її як специфічний інструмент політичної боротьби та міжнародного впливу, що має власну структуру, функції та механізми відтворення в глобальному інформаційному просторі.

У другому розділі дослідження було ідентифіковано ключові механізми формування кремлівських наративів у міжнародному інформаційному просторі, що дозволило простежити цілеспрямований характер комунікативної діяльності Росії, спрямованої на зміну міжнародного дискурсу щодо російсько-української війни. Аналіз показав, що російська риторична агресія ґрунтується на системному поєднанні декількох інструментів: селекції та перекручування фактів, створення інформаційних рамок, маніпуляції експертними оцінками, експлуатації емоційних тригерів, використання псевдодоказів та координації інформаційних кампаній через мережу контрольованих медіа. Ці механізми формують комплексне комунікативне середовище, у якому російські наративи поширюються одночасно на декількох рівнях — від офіційної дипломатії до соціальних мереж.

Дослідження показало, що дискурсивне конструювання Росією образу «мирних перемовин» є багатоетапним стратегічним елементом, покликаним створити видимість прагнення Росії до дипломатичного врегулювання, водночас перекладаючи відповідальність за продовження війни на Україну та її партнерів. Риторика про «перемовини» спрямована на досягнення заморожування конфлікту на умовах, які фактично легалізують територіальні здобутки агресора, визнаючи нові лінії розмежування. Це є спробою перетворити воєнну агресію та окупацію на політичний «факт», з яким міжнародна спільнота має змиритися. Агресор постійно позиціонує себе як

«сторона, що готова до миру», тоді як Україна та її партнери зображуються як «сторона війни» або ті, хто «відмовляється від миру». Це дозволяє Росії перекласти відповідальність за продовження бойових дій та гуманітарних криз з себе. У російській риторичі «мирні перемовини» означають капітуляцію України на російських умовах (наприклад, «денацифікація», «демілітаризація»). Отже, за позитивним фреймом «миру» ховається справжня мета – знищення суб'єктності противника. Доцільно звернути увагу, що Росія регулярно висуває заздалегідь неприйнятні та ультимативні умови (наприклад, визнання анексованих територій). Це гарантує зрив діалогу і дозволяє публічно заявити, що «переговори неможливі через позицію Києва», а не через злочин агресії самої Росії.

Дискурсивне конструювання образу «мирних перемовин» має значний вплив на різні сегменти міжнародної спільноти: на Заході створює політичну дилему та посилює аргументи тих, хто виступає за «прагматичне» врегулювання конфлікту, ігноруючи норми міжнародного права, а на Глобальному Півдні сприяє легітимізації російської позиції як «миротворчої», оскільки цей регіон часто віддає перевагу дипломатичному вирішенню конфлікту над військовою конфронтацією, не вдаючись до детального аналізу умов, висунутих агресором. У підсумку важливо зазначити, що образ «мирних перемовин», сконструйований Росією, є риторичним щитом для продовження агресії. Його дослідження підтверджує, що в сучасних гібридних конфліктах мова є таким же інструментом війни, як і зброя, оскільки вона прагне зруйнувати міжнародно-правову та моральну основу для протидії агресору.

Наратив «Захід втомився від України» є багат шаровим, що забезпечує його гнучкість і здатність впливати на різні аудиторії з різною метою. Він стверджує, що підтримка України є нескінченним тягарем та безперспективною інвестицією, створює відчуття фаталізму та безнадійності. Цей фрейм безпосередньо атакує політичну волю країн-партнерів, змушуючи їх шукати вихід у формі «швидкого миру» (тобто капітуляції на умовах агресора). Зазначений наратив агресивно переводить фокус уваги західних

аудиторій із злочину агресії на внутрішні економічні витрати. Акцентується, що ресурси, спрямовані на підтримку України, могли б бути використані для вирішення проблем західних країн (інфляція, ціни на енергоносії, соціальні потреби). Це викликає роздратування та політичну поляризацію всередині країн-партнерів. Повідомлення з елементами, що зображують Україну як «корумповану», підривають моральну основу для надання допомоги, ставлячи під сумнів доцільність пожертв. Водночас, партнерські уряди, які надають допомогу, зображуються як «неефективні» або такі, що діють проти інтересів власних громадян. Отже, наратив «Захід втомився від України» має змусити уряди західних країн скоротити допомогу через побоювання втрати політичної підтримки всередині країни, а не переконати їх. Доцільно визнати, що наратив про «втому» відволікає увагу від первинного злочину — агресії (Резолюція 3314 ГА ООН шляхом зміщення фокусу з необхідності покарання агресора на необхідність «розв'язати проблему» шляхом припинення підтримки жертви. Завдаючи удару по єдності та солідарності західної коаліції, цей наратив безпосередньо атакує механізм колективної безпеки, створюючи бажаний для агресора хаос та недовіру між союзниками. Хоча він не призводить до повного припинення підтримки, проте ефективно виконує наступні завдання: затримує та фрагментує надання військової допомоги, легітимізує сумніви у західних суспільствах щодо доцільності довгострокової підтримки, створює політичний простір для проросійських сил, які вимагають негайного «миру» на умовах агресора. Таким чином, цей наратив є високо-результативною інформаційною зброєю, призначеною для дестабілізації міжнародної коаліції підтримки зсередини, що є типовою ознакою сучасної дискурсивної агресії.

Отже, у другому розділі було доведено, що кремлівські інформаційні практики є системними, цілеспрямованими та стратегічно інтегрованими у ширшу політику РФ щодо зовнішньої аудиторії. Росія послуговується набором риторичних і маніпулятивних інструментів, що дозволяють посилювати ефект агресії, приховувати власну відповідальність та формувати вигідні інтерпретації війни. Аналіз механізмів формування наративів, еволюції

дискурсу «мирних перемовин» та кейсу «Захід втомився від України» підтверджує, що риторична агресія є невід'ємним інструментом зовнішньополітичної стратегії Росії, спрямованим на зміну міжнародного сприйняття конфлікту та дестабілізацію позицій України на глобальній арені.

Третій розділ показав, що головним досягненням російської риторики стало успішне формування асиметричного сприйняття конфлікту державами світу. Асиметрія полягає у розриві між міжнародно-правовою кваліфікацією подій (як агресії) та їхнім політичним, економічним і моральним сприйняттям у різних регіонах. На Заході Російські наративи не змогли зруйнувати правову симетрію (агресія є агресією), але досягли значного успіху у створенні політичної та суспільної асиметрії. Риторика «втоми» та акцентування на економічних втратах змусили країни-партнери сприймати конфлікт не лише як боротьбу проти зла, а й як фінансовий тягар, що призводить до затримки, фрагментації та обговорення умов надання допомоги, створюючи сприятливі умови для агресора. На Глобальному Півдні риторика агресора досягла найбільш глибокої асиметрії. Успішно просувається наратив «протистояння Росії та НАТО», що повністю витісняє наратив «агресія проти суверенної держави». Це дозволяє багатьом країнам зберігати нейтралітет та уникати засудження агресії, оскільки конфлікт сприймається як результат чужих геополітичних ігор, а не як порушення базових норм міжнародного права. Російська дискурсивна агресія через наративи «спеціальна військова операція» та «самозахист» стала ключовим інструментом для створення цієї асиметрії, ефективно експлуатуючи недовіру Глобального Півдня до західних інститутів та медіа.

Досвід України у протидії російській риторичній агресії є унікальним і демонструє високу адаптивність та ефективність на стратегічному та тактичному рівнях. Українська комунікація ґрунтується на прозорості, емоційній автентичності та чіткій моральній позиції, що відповідає критеріям наративної вірогідності (*narrative fidelity*). Україна майстерно інтегрувала традиційну дипломатію з цифровою комунікацією. Дипломатична команда

Президента України, яка з лютого 2022-го року працює винятково у «турборежимі» – виснажливому та ризиковому, зухвалому, але продуманому, змінила правила дипломатичної гри. Вона іноді дуже агресивна та межує з нечемністю, дуже публічна та диджитальна. Проте вона працює. Ресурси української дипломатії значно відрізняються від ресурсів російської. Щоб перемогти російського спрута, який запустив щупальця в кожную штаб-квартиру міжнародних організацій та в кожную європейську столицю, необхідно було розпочати діяти нестандартно. Бо сила України не у кількості нафтодоларів, а у правді та дипломатичній майстерності [31]. Використання соціальних мереж та прямих звернень на найвищому рівні дозволило обійти традиційні медіафільтри та доносити інформацію безпосередньо до світової громадськості та парламентів. Була забезпечена оперативність у спростуванні дезінформації та виведенні російських наративів на «чисту воду», що знижувало їхню ефективність. Українське громадянське суспільство та діаспора стали ефективними контр-агентами російської пропаганди, використовуючи низові комунікаційні канали для підтримки українських наративів і тиску на західні уряди.

Варто звернути увагу, що досвід України доводить, що протидія риторичній агресії вимагає не лише технічного спростування фейків, а й стратегічного домінування у формуванні наративів. Успіх України полягає в тому, що вона змогла перетворити свій статус жертви на джерело «м'якої сили», мобілізуючи міжнародну солідарність на основі універсальних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова А. Лавров: рф готова до переговорів щодо України, але без пропозицій про припинення вогню. Hromadske. 24.09.2023. URL: <https://hromadske.ua/posts/lavrov-rf-gotova-do-peregovoriv-shodo-ukrayini-ale-bez-propo> (дата звернення 05.09.2025).
2. Агресія РФ проти України як загроза глобальній продовольчій безпеці : аналіт. доп. / [Бобровицький А., Борділовська О., Колосова В., Ус І., Широкий Г.] ; за заг. ред. М. Паламарчука. – Київ : НІСД, 2024. – 80 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-07/ad_agresiya_rf_31072024_1.pdf (дата звернення 05.09.2025).
3. Башинський В.Г. Аналіз сучасних інформаційних аспектів ймовірного сценарію розвитку воєнного конфлікту з Російською Федерацією: 3б. Наук. праць Державного науково-дослідного інституту випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки. 2020. Вип. № 4(6) С.12-25.
4. Березіна А. Вперше не під керівництвом США: що відомо про новий «Рамштайн» та які очікування України [Електронний ресурс]. – 12.02.2025. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/rus/news/vpershe-pid-kerivnitstvom-ssha-shcho-vidomo-1739292342.html> (дата звернення: 25.10.2025).
5. Браунлі, Іан. Міжнародне право та застосування сили державами. 01 березня 1963 р. 564с. URL: https://archive.org/details/internationallaw0000ianb/page/536/mode/2up?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 26.11.2025).
6. Брехня: фіаско західної стратегії в Україні очевидне [Електронний ресурс] // SPRAVDI. Антифейк. – 28.06.2025. – Режим доступу: <https://spravdi.gov.ua/brehnya-fiasko-zahidnoyi-strategiyi-v-ukrayini-ochevydne> (дата звернення: 25.10.2025).

7. Вонс Ростислав. Литва оголосила про нову допомогу Україні на десятки мільйонів євро. ГЛАВКОМ. 19 лютого, 2025. URL: <https://glavcom.ua/world/world-economy/litva-oholosila-pro-novu-dopomogu-ukrajini-na-desjatki-miljoniv-jevro-1045819.html> (дата звернення 30.11.2025).
8. Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію «Агресія проти України». Національна комісія, що здійснює регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку. URL: <https://nkek.gov.ua/news/heneralna-asambleia-onn-ukhvalyla-rezoliutsiiu-ahresiiu-proty-ukrainy> (дата звернення 07.12.2025)
9. Гнасевич Н. В. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин». Тернопільський національний економічний університет ім. Б. Гаврилишина. Тернопіль – 2018. 163 с. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/5ac568c8-7991-4ef2-b440-886a7842ff2f/content> (дата звернення 01.12.2025).
10. Гнилицька А. Вплив російської риторики на формування міжнародного сприйняття агресії проти України. II Всеукраїнська науково-практична конференція «Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти» 24 квітня 2025 р., Київ.
11. Гнилицька А. Наративи Кремля та їх вплив на сприйняття міжнародною спільнотою російсько-української війни. Збірник студентських доповідей історичного факультету Маріупольського державного університету за результатами участі у Декаді студентської науки 2024 р., Київ. С.25-29.
12. Гнилицька А. Механізми формування кремлівських наративів у міжнародному інформаційному просторі: кейс «Захід втопився від України». II Міжнародна науково-практична конференція «Війна Росії проти України: від гібридних форм до геноцидних практик» 12 листопада 2025 р., Переяслав. С.118-123.
13. Грушевський О. Які питання візьмуть на себе різні країни в українській формулі миру — відповідь ОПУ// ONLINE.UA URL:

<https://news.online.ua/yaki-pitannya-vizmut-na-sebe-rizni-kryini-v-ukrayinskiy-formuli-miru-vidpovid-opu-861924> (дата звернення 16.12.2025).

14. Договір про заборону війни як засобу національної політики (Пакт Бріана-Келлога). Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_647#Text (дата звернення 26.11.2025).

15. Дяченко О. В., Особливості мовно-маніпулятивного впливу за різних типів політичного режиму . Актуальні проблеми політики. 2016. Вип. 58 . С.29-40. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/58_2016/6.pdf (дата звернення 20.11.2025) УДК 32.019.5: 321.6/.7

16. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки : навчальний посібник / за заг. ред. В.О. Жадька ; ред.-упор.: О.І. Харитоненко, Ю.С. Полтавець. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 356с.

17. Гришин М. Маніпулятивні технології у соціальних медіа: основні тактики. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Філологія. Випуск 3(13), 2024. С.18-29. УДК 811.1612:81'37. DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.3.2>

18. Захарова М.: Захід використовує Україну по максимуму, а потім позбавляється її прав [Електронний ресурс]. – 12.02.2025. – Режим доступу: <https://fakti.bg/en/world/949307-maria-zakharova-the-west-uses-ukraine-to-the-maximum-and-then-scraps> (дата звернення: 25.10.2025).

19. Зеркаль Л. «Тактика Громико»: методи Кремля, які загнали Трампа до російської пастки. LIGA.net 19.08.2025 URL: <https://www.liga.net/politics/opinion/taktika-gromyko-metody-kremlya-kotorye-zagnali-trampa-v-rossiiskuyu-lovushku> (дата звернення 06.11.2025).

20. Зустрічі у форматі «Рамштайн»/ Вікіпедія. <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 12.11.2025).

21. Кармазіна М. С. Іпостасі Європи (до якої ми прагнемо): аналіз рефлексій Президента України упродовж 445 днів повномасштабної російської агресії проти України (24 лютого 2022 р. – 14 травня 2023 р.) /Україна на шляху відновлення: завдання науки і освіти в європеїзації держави

: матеріали Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 17–19 травня 2023 року) / Уклад.: Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. – 946 с.

22. Кацімон О. Радбез ООН схвалив резолюцію США щодо України без згадки про агресію РФ. СУСПІЛЬНЕ НОВИНИ. 24.02.2022 . URL: <https://suspilne.media/956405-rosia-namagalasa-zminiti-formuluvanna-v-rezolucii-oon-ii-pravku-vidhilili/> (дата звернення 07.12.2025).

23. Киридон А. «Рамштайн» як інструмент протидії російській агресії. Трансформація системи міжнародних відносин в умовах російськоукраїнської війни (до дня спротиву окупації Автономної республіки Крим та м. Севастополя) / (за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 23 лютого 2023 р.). – К., 2023. – 353 с.

24. ISW: Китай допомагає Кремлю легітимізувати захоплення українських територій. УКРАЇНСЬКА ПРАВДА. 13.12.2024. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/12/13/7488917> (дата звернення 03.12.2025).

25. Князєв С.О. Сучасні тенденції ведення інформаційних війн. Гібридна війна: сутність, виклики та загрози: Зб. матер. круглого столу (Київ, 8 липня 2021 р.). Київ : НА СБУ, 2021. 189 с.

26. Книшова І.Ю. Інформаційний аспект управління політичним конфліктом в публічній сфері. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. №12. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/103 (дата звернення 03.06.2024).

27. Коаліція невдах. Союзники Росії: хто вони? Переклад з англійської Вікторії О. Романчук // Главком.19.03.2023. URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/koalitsija-nevdakh-sojuzniki-rosiji-khto-voni-915382.html> (дата звернення: 23.04.2024).

28. Козьма В. В. Інформаційна зброя Російської Федерації як чинник сучасної геополітики. Гібридна війна: сутність, виклики та загрози: зб. матер.

круглого столу (Київ, 8 липня 2021 р.). Київ : НА СБУ, 2021. – 189 с. URL: https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p_57_28744724 (дата звернення 05.12.2025).

29. Крамаренко Д. Нова допомога Україні та меседжі Путіну. Підсумки зустрічі у форматі «Рамштайн». РБК Україна. 19.03.2024. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/nova-dopomoga-ukrayini-ta-mesedzhi-putinu-1710866040.html> (дата звернення 05.12.2025).

30. Кримська промова Володимира Путіна. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%B0_%D0%9F%D1%83%D1%82%D1%96%D0%BD%D0%B0 (дата звернення 21.05.2025).

31. Кулеба Д. Сила Росії – нафтодолари. України – правда та хист. Як Україна перевинайшла дипломатію. // Forbes. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/yak-ukraina-perevinayshla-diplomatiyu-rozpovidaє-ministr-zakordonnikh-sprav-dmitro-kuleba-21082023-15523> (дата звернення 18.11.2025).

32. Кумбер Є. Фантазії агресора. Лавров озвучив вимоги Кремля щодо закінчення війни. New Voice. 08.10.2024. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/peregovori-z-rf-lavrov-ozvuchiv-vimogi-kremlya-shchodo-z> (дата звернення 05.11.2025).

33. Курбан О.В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі: Навч. посіб. Київ: ВІКНУ, 2016. 286 с.

34. Куса І. Війна в Україні: позиція та інтереси зовнішніх гравців. Індія // Інститут українського майбутнього. 13.05.2022. URL: <https://uifuture.org/publications/vijna-v-ukrayini-pozycziya-ta-interesy-zovnishnih-gravcziv-indiya> (дата звернення 20.11.2025).

35. Лелич М. Особливий партнер. Яку роль Туреччина відіграє в російсько-українській війні // РБК – Україна. URL:

<https://www.rbc.ua/ukr/news/osobyu-partner-kakuyu-rol-turtsiya-igraet-1655170959.html> (дата звернення 20.04.2024).

36. Луцишин Г. Особливості співпраці України та Литовської Республіки у сфері національної безпеки та оборони у період 2000-2021 рр. Науковий журнал «Політикус». 2021. № 1. С. 108-114.

37. Магда Є.В. М'ЯКА СИЛА, поняття [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Додатковий том. – Кн. 1: А–Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2021. - 773 с.. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=m'jaka_syla_ponjattja](http://www.history.org.ua/?termin=m%27jaka_syla_ponjattja) (останній перегляд: 02.12.2025).

38. Максим Христина. Феномен інформаційної агресії в умовах повномасштабної війни Росії проти України. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: “Юридичні науки”. № 2 (38), 2023. С.72-78. Ст.74 . URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/nov/31660/13.pdf> (дата звернення 26.11.2025).

39. Масенко Л. Т. Мова і політика. - 2-ге вид., допов. - К.: Соняшник, 2004. -120 с. ISBN 966-622-165-9.

40. Міцніший союз: консолідація демократій унаслідок широкомасштабної агресії Росії проти України : аналіт. доп. / [О. Александров, О. Борділовська, А. Веселовський та ін.] ; за ред. О. Александрова – Київ : НІСД, 2023. – 75 с. – <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep>. 2023.05

41. Назаренко О. А., Від відповідальності за захист до відповідального захисту: вдосконалення концепції. С. 148-152. Ст. 149 URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/76939dd8-ea0f-490b-a615-9d485e65c7ad/content> (дата звернення 26.11.2025).

42. Окіпнюк В. Т. Спроби викривлення історико-правової реальності як елемент гібридної війни: витоки та шляхи протидії. Гібридна війна: сутність, виклики та загрози: Зб. матер. круглого столу (Київ, 8 липня 2021 р.).

Київ: НА СБУ, 2021. 189 с. URL: https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p_57_28744724 (дата звернення 05.11.2025).

43. Падалка С.С. ПРО ВИЗНАЧЕННЯ АГРЕСІЇ, резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 3314 від 14 грудня 1974 [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Додатковий том. – Кн. 1: А–Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2021. - 773 с.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=pro_vyznachennja_agresiji (дата звернення 01.12.2025).

44. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія / Борис Олександрович Парахонський, Галина Михайлівна Яворська. – Київ : НІСД, 2019. –560 с. ISBN 978-966-554-311-4.

45. Паризька мирна конференція 1919 року. Освіта. ua . URL: https://osvita.ua/vnz/reports/world_history/5455 (дата звернення 26.11.2025).

46. Подик О. Чим неймовірніша брехня, тим легше в неї повірять. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Zd97qV6STzQ> (дата звернення 04.11.2025).

47. Політичні відносини між Україною та Литвою. Міністерство закордонних справ України: Офіційний вебсайт. URL: <https://lithuania.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/120-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-litvoju> (дата звернення 04.06.2025).

48. Почепцов Г. Г. Сміслові та інформаційні війни. Інформаційне суспільство. 2013. Вип. 18. С. 21–27.

49. Почепцов Г. Інформаційні війни: тенденції та шляхи розвитку. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/6479/2012-08-12-informatsiini-viini-tendentsii-ta-shlyakhi-rozvitku> (дата звернення: 27.11.2025).

50. Про визначення агресії. Резолюція Генеральної Ассамблеї ООН № 3314 ВІД 14 ГРУДНЯ 1974. Інститут історії України Національна академія наук України. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi->

bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=%20EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu (дата звернення 26.11.2025).

51. Про громадянство України. Закон України № 2235-III від 27.10.2023. Законодавство України: Офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення 05.12.2025).

52. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Закон України № 2704-VIII від 31.12.2023. Законодавство України: Офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення 05.12.2025).

53. Про культуру. Закон України № 2778-VI від 21.09.2023. Законодавство України: Офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення 05.12.2025).

54. Про освіту. Закон України № 2145-VIII від 24.03.2024. Законодавство України: Офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 05.12.2025).

55. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Закон України № 2834-IX від 13.12.2022. Законодавство України: Офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення 05.06.2024).

56. Програма «Розвиток судових компетентностей в Україні». Навчальний посібник для тренерів. Матеріальне право та процесуальне право щодо тяжких міжнародних злочинів . 2023. 120с. URL: https://nsj.gov.ua/files/1740999842mat_pravo_ta_proc_pravo.pdf#:~:text (дата звернення 26.11.2025) .

57. Путін хоче мирні переговори, але не хоче підписувати угоду із Зеленським – заява Лаврова. 24.08.2025. re News. URL: <https://renews.com.ua/politika/pytin-hoche-mirni-peregovori-ale-ne-hoche-pidpisyvati-ygody-iz-zelenskim-zaiava-lavrova> (дата звернення 05.09.2025).

58. Ржевська Н.Ф. Геоінформаційний чинник як механізм трансформації міжнародних конфліктів. Вісник Донецького національного

університету. Серія політичні науки. 2016. № 1. С.43-47. URL: <http://jvestnik-politology.donnu.edu.ua/article/view/3949/3982> (дата звернення 20.11.2025).

59. РІЧНИЙ ЗВІТ – 2023. Центр Разумкова. 183 с. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2025/01/21/2024-ZVIT-2023-UKR> (дата звернення 20.05.2025).

60. Російсько-українська війна є найстрашнішою в Європі з часів Другої світової - Зеленський. УКРІНФОРМ 21.03.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3435993-rosijskoukrainska-vijna-e-najstrasnisou-v-evropi-z-casiv-drugoi-svitovoi-zelenskij.html> (дата звернення 20.11.2025).

61. Рощина О. Песков: Росія послухає лише ті пропозиції «миру», які в її інтересах. Українська правда 18.04.2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/04/18/7398355> (дата звернення 02.12.2025).

62. Санкції проти РФ. Міністерство закордонних справ України. 01.09.2025. URL: <https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/sankciyi-proti-rf> (дата звернення 30.11.2025).

63. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. р ед.

В. П. Горбуліна. – К. : НІСД, 2017. – 496 с. ISBN 978-966-554-273-5

64. Свиридчук Ю. Російська армія балістикою атакувала Київ: що відомо. // Суспільне Київ. – 12.02.2025. – Режим доступу: <https://suspilne.media/kyiv/946463-rosijska-armia-balistikou-atakuvala-kiiv-so-vidomo-2/> (дата звернення: 25.10.2025).

65. Свиридчук Ю. ООН ухвалила резолюцію, де назвала війну «загарбницькою». // Суспільне Київ. – 18.01.2024. URL: <https://suspilne.media/905013-oon-uhvalila-rezoluciu-de-nazvala-vijnu-zagarnickou/> (дата звернення 07.12.2025).

65. Сенаторова О. В. ПРАВА ЛЮДИНИ І ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ. Навчальний посібник. 2018. 208 с. ISBN 978-966-1681-39-1

64. Скаврон Б. Китай допомагає Росії вести війну проти України: про що йдеться — Financial Times// ТСН. 13.04.2024. URL: <https://tsn.ua/svit/kitay-dopomogaye-rosiyi-vesti-viynu-proti-ukrayini-pro-scho-ydetsya-financial-times-2557024.html> (дата звернення 22.11.20254).

66. Слободяник Д. За цей рік Україна пройшла шлях від Попелюшки до капітана Марвел: інтерв'ю з Дмитром Кулебою// VOGUE// URL: <https://vogue.ua/article/culture/lifestyle/za-cey-rik-ukrajina-proyshla-shlyah-vid-popelyushki-do-kapitana-marvela-interv-yu-z-dmitrom-kuleboyu-51953.html> (дата звернення 16.11.2025).

69. Стичинська А. Б. Інформаційна агресія Російської Федерації: виклики та подолання. «ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ». 1-2024. DOI 10.31558/2519-2949.2024.1.16. С.108-112, 109 с.

70. США призупиняють частину поставок зброї до України: наслідки і причини. [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. 02.07.2025 – Режим доступу: https://www.radiosvoboda.org/a/ssha-dopomoha-ukrayini-zupynka/33462083.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 25.10.2025).

71. Сюмар В. Доктрина інформбезпеки: набір гарних фраз як керівництво до дії. Українська правда. 28.05.2009. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2009/05/28/3978903/> (дата звернення 05.06.2024).

72. Типологія та функціональні особливості сую'єктів міжнародних відносин. StudFiles. URL: <https://studfile.net/preview/8971981> (дата звернення 20.11.2025).

73. Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього / За редакцією доктора історичних наук, професора А. І. Кудряченка. – К.: Фенікс, 2009. – 544 с.

74. Урсула фон дер Ляен. . Вхідження до ЄС стане остаточною перемогою для України// УКРІНФОРМ. 13.12.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3799489-vhodzenna-do-es-stane->

ostatocnou-peremogou-dla-ukraini-ursula-fon-der-laen.html (дата звернення 25.11.2025).

75. Формула миру Президента Зеленського// URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/01/19/45/a0284f6fdc92f8e4bd595d4026734bba_1691475944.pdf (дата звернення 27.11.2025).

76. Хто із союзників надав найбільшу допомогу Україні . «Слово і діло».. Аналітичний портал. 18.02.2025 URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/02/18/infografika/ekonomika/xto-soyuznykiv-nadav-najbilshu-dopomohu-ukrayini> (дата звернення 30.11.2025).

77. Чотири країни ЄС виступили проти військової допомоги Україні на 20 млрд євро [Електронний ресурс] // Financial Club. – 27.02.2025. – Режим доступу: <https://finclub.net/news/chotyry-krainy-yes-vystupyly-proty-viiskovoї-dopomohy-ukraini-na-20-mlrd-ievro.html> (дата звернення: 25.10.2025).

78. Юськів Катя. Останній парад в РФ. Соцмережі про 9 травня у Москві. 9 травня 2022. URL: <https://ua.korrespondent.net/world/russia/4476266-ostannii-parad-v-rf-sotsmerezhi-pro-9-travnia-u-moskvi> (дата звернення 21.11.2025).

79. Bobylev S. «Putin Sets Conditions for Ukraine Peace Talks». Sputnik. 14 June 2024. URL: <https://sputnikglobe.com/amp/20240614/putin-sets-condition-for-ukraine-peace-talks-full-ukrainian-withdrawal-from-new-russian-regions-1118950944.html> (дата звернення 03.11.2025).

80. Ekimenko S. «Putin's Peace Proposals on Ukraine Are 'Golden Opportunity & Lifeline». Sputnik. 15 June 2024. URL: <https://sputnikglobe.com/amp/20240615/putins-peace-proposals-on-ukraine-are-golden-opportunity--lifeline-1118974919.htm> (дата звернення 05.12.2025).

81. Hnylytska A. Mykhaylyuk O. EVOLUTION OF SIDE SUPPORT FRN EVROPIAN INTEGRATION EFFORTS FOR UKRAINE. SWorldJournal, 3(21-03), P.125–131. DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2023-21-03-033>.

82. Hnylytska A. RUSSIA'S DISCURSIVE CONSTRUCTION OF THE IMAGE OF "PEACE NEGOTIATIONS" IN THE WAR AGAINST UKRAINE FOR AN EXTERNAL AUDIENCE. 5 th International Scientific and Practical Conference «EVOLVING SCIENCE: THEORIES, DISCOVERIES AND PRACTICAL OUTCOMES». 8-10.09.2025 Zurich, Switzerland

83. Inside Putin's Propaganda Machine. By Masha Gessen. May 18, 2022 The New Yorker. . URL: https://www.newyorker.com/news/annals-of-communications/inside-putins-propaganda-machine?utm_source (дата звернення 20.11.2025).

84. Kremlin says Putin is open to Ukraine peace but warns against rushing a deal. Reuters. April 30, 2025. URL: https://www.reuters.com/world/europe/putin-is-open-ukraine-peace-it-cannot-be-achieved-fast-us-wants-kremlin-says-2025-04-30/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 02.11.2025).

85. Kremlin signals Russia-US talks on Ukraine not immediate. By Reuters. URL: https://www.reuters.com/world/europe/kremlin-signals-russia-us-talks-ukraine-not-immediate-2025-03-04/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 20.11.2025).

86. Kremlin says Russia is open to talks with Ukraine while Zelenskiy is in power but needs more details. Reuters. July 25, 2024. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/kremlin-says-russia-is-open-talks-with-ukraine-while-zelenskiy-is-power-needs-2024-07-25> (дата звернення 05.12.2025).

87. 'No other option': Excerpts of Putin's speech declaring war. By Al Jazeera Staff. 24 Feb 2022. URL: https://www.aljazeera.com/news/2022/2/24/putins-speech-declaring-war-on-ukraine-translated-excerpts?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 20.11.2025).

88. President #Putin: The goal of the West & certain Western elites is to weaken, divide and ultimately destroy our countr MFA Russia. 21.09.2022. URL: https://x.com/mfa_russia/status/1572520292857282561 (дата звернення 20.11.2025).

89. Putin says Russia ready for talks. TAIPEI TIMES. Sep 06, 2024 page5. URL: <https://www.taipeitimes.com/News/world/archives/2024/09/06/2003823366> (дата звернення 03.12.2025).

90. Putin tells Erdogan: Ukraine must accept loss of territories for there to be dialogue. Reuters. 05.01.2023. Зовнішня політика Володимира Путіна. Вікіпедія. 2023 рік. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/putin-tells-erdogan-ukraine-must-accept-loss-territories> (дата звернення 05.12.2025).

91. Putin V say im ready to compromise wit Donald Trump on Ukraine war. BBC NEWS PIDGIN. 19 December 2024. URL: <https://www.bbc.com/pidgin/articles/cdr06e43z51o> (дата звернення 02.12.2025).

92. Russia accuses NATO of «proxy war» in Ukraine. By Rebecca Falconer. AXIOS. URL: https://www.axios.com/2022/04/26/russia-accuses-nato-of-proxy-war-in-ukraine?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 20.11.2025).

93. Russia accuses Kyiv and the West of rejecting diplomacy to solve conflict in Ukraine. Reuters. July 27, 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/russia-accuses-kyiv-west-rejecting-diplomacy-solve-conflict-ukraine-2025-07-2> (дата звернення 01.12.2025).

94. Russia says Ukraine 'not interested' in long-term peace. Aljazeera. 21 Aug 2025 URL: https://www.aljazeera.com/news/2025/8/21/russia-says-ukraine-not-interested-in-long-term-peace?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 01.12.2025).

95. Soldatkin V. Putin demands more Ukrainian land to end war; Kyiv rejects 'ultimatum'. Reuters. June 14, 2024 URL: https://www.reuters.com/world/europe/putin-says-west-needs-find-way-work-with-russia-2024-06-14/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 01.12.2025).

96. Stezhensky A. Kremlin's propaganda machine: Who funds it, who runs it, and how it dominates Russia's media THE NEW VOICE OF UKRAINE. URL: <https://english.nv.ua/nation/inside-putin-s-propaganda-empire-who-funds-it-who-runs-it-and-how-it-shapes-russia-s-reality-50505923.html> (дата звернення 20.11.2025).

97. The Role of (Social) Media in Political Polarization: A Systematic Review. Emily Kubin . September 2021. URL: <https://academic.oup.com/anncom/article/45/3/188/7912664?login=false> (дата звернення 21.11.2025).

98. Tankersley J Christopher F. Schuetze and Kurmanaev A. Putin Talks With German Chancellor, Breaking Ice With the West . The New York Times. Nov. 15, 2024 URL: <https://www.nytimes.com/2024/11/15/world/europe/scholz-putin-russia-germany-call.ht> (дата звернення 02.12.2025).

99. Transcript: Russian Foreign Minister Sergey Lavrov on «Face the Nation with Margaret Brennan», CBS.News. «Face the Nation», April 27, 2025. URL: https://www.cbsnews.com/news/sergey-lavrov-russian-foreign-minister-face-the-nation-transcript-04-27-2025/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 20.11.2025).

100. Ukraine updates: Russia, N. Korea defense pact takes effect. Deutsche Welle. IN FOCUS. Conflicts|Ukraine. Published 12/05/2024. URL: <https://www.dw.com/en/ukraine-updates-russia-n-korea-defense-pact-takes-effect/live-7096873> (дата звернення 02.12.2025).

101. van Dijk T. A. Discourse and Knowledge: A Sociocognitive approach. Cambridge: Cambridge University Press. 2014. 409 h. Pp. 57. URL: <https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/06/Teun-A.-van-Dijk-2014-Discourse-And> (дата звернення 04.09.2025).